

Nr 34

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet.

Genom en den 13 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 66, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
- 2) lag om ändring i lagen (1969: 205) om pensionstillskott,
- 3) lag om ändring i lagen (1962: 382) angående införande av lagen om allmän försäkring,
- 4) lag om ändring i lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension,

dels bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen har hänvisats till lagutskott, såvitt avser lagförslagen, och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt har propositionen hänvisats till statsutskottet och behandlats i detta utskotts utlåtande 1970: 99.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

A. vid riksdagens början väckta motioner

1) de likalydande motionerna I: 30 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 33 av herr *Hedlund m. fl.* om sänkning av den allmänna pensionsåldern, m. m.;

2) de likalydande motionerna I: 36 av herr *Werner* och II: 34 av herr *Hermansson m. fl.* om sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år;

3) de likalydande motionerna I: 115 av herr *Werner* och II: 125 av fru *Marklund m. fl.* angående hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

4) de likalydande motionerna I: 319 av herr *Helén m. fl.* och II: 345 av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.* angående pensionsåldern;

5) de likalydande motionerna I: 352 av herr *Kaijser* och II: 595 av fröken

Wetterström och fröken *Ljungberg* angående förtidspension och sjukbidrag för handikappad;

6) de likalydande motionerna I: 753 av herrar *Peterson, Eric*, och *Österdahl* samt II: 871 av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.* om en översyn av reglerna för hustru- och bostadstillägg, m. m., såvitt motionerna hänvisats till lagutskott (= yrkandet 1);

7) de likalydande motionerna I: 855 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 1005 av fru *Fränkel m. fl.* om ökat stöd åt handikappade, såvitt avser andra *dels-satsen*;

8) de likalydande motionerna I: 873 av herr *Persson, Yngve, m. fl.* och II: 1021 av herr *Lindkvist m. fl.* om sänkning av den allmänna pensionsåldern;

9) motionen II: 1012 av herrar *Hylltander* och *Enskog* angående reduktionen av de kommunala bostadstilläggen vid extrainkomst utöver folkpension;

B. i anledning av propositionen väckta motioner

10) de likalydande motionerna I: 1078 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1264 av herr *Holmberg m. fl.* (motiveringen är intagen i motionerna I: 1044 och II: 1218);

11) de likalydande motionerna I: 1084 av herr *Andreasson* och II: 1271 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*;

12) de likalydande motionerna I: 1085 av fröken *Stenberg* och herr *Sörenson* samt II: 1274 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Krönmark*;

13) de likalydande motionerna I: 1086 av herr *Wallmark* och II: 1273 av fru *Kristensson m. fl.*; samt

14) de likalydande motionerna I: 1087 av herrar *Österdahl* och *Sörenson* samt II: 1272 av herr *Jonsson* i Mora *m. fl.*

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den 1 juli 1970 skall införas vidgade möjligheter för äldre förvärvsarbetande att erhålla förtidspension i form av folkpension och ATP. De nya bestämmelserna tar sikte på dem som inte orkar med sitt arbete eller som friställs utan att annat lämpligt arbete står till förfogande. I sådana fall skall efter individuell prövning förtidspension kunna utgå i större utsträckning än hittills. Vidare föreslås en viss uppmjukning av kraven för rätt till förtidspension i allmänhet.

Propositionen innehåller därjämte förslag om rätt för dem som gjort förtida uttag av ålderspension att avbryta sådant uttag.

F. n. utgår en tredjedel av hel förtidspension till den som har sin arbetsförmåga nedsatt med mellan hälften och två tredjedelar. I propositionen föreslås att halv förtidspension skall utgå i dessa fall.

Förbättringarna av förtidspensioneringen beräknas medföra att pensioneringens kostnader under budgetåret 1970/71 ökar med 100 milj. kr., varav ca 50 milj. kr. beräknas falla på folkpensioneringen och lika mycket på ATP.

De allmänna försäkringskassornas pensionsdelegationer föreslås utökade med två ledamöter som skall ha särskild erfarenhet från arbetsförhållanden. Mandattiderna för ledamöterna i de allmänna försäkringskassornas styrelser, pensionsdelegationerna och försäkringsnämnderna föreslås minskade från fyra till tre år.

Propositionen innehåller vidare förslag rörande tilläggs pension för lön från utländsk beskickning m. m.

Med anledning av de höjda taxeringsvärdena på fastighet vid 1970 års fastighetstaxering föreslås i propositionen också en höjning av de förmögenhetsgränser som gäller vid inkomstprövning för kommunalt bostadstillägg m. m. till folkpensionärer. Det s. k. skärpningsfria förmögenhetsbeloppet föreslås höjt från 30 000 kr. till 50 000 kr. för ensam pensionär och från 45 000 kr. till 80 000 kr. för makar tillsammans.

Av propositionen återges i det följande — förutom författningsförslagen — endast valda delar av vad föredragande departementschefen anfört vid lagrådsremissen. Beträffande redogörelsen för gällande bestämmelser, riks-försäkringsverkets förslag (Stencil S 1969: 5), remissyttrandena över detta, departementschefens anförande i övriga delar samt lagrådets yttrande får utskottet hänvisa till propositionen.

De vid propositionen fogade författningsförslagen är av följande lydelse.

1) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring,

dels att i 18 kap. 14 och 17 §§ ordet »stadsfullmäktige» skall bytas ut mot »kommunfullmäktige»,

dels att 2 kap. 4 §, 6 kap. 1 och 2 §§, 7 kap. 1—4 §§, 8 kap. 1 och 4 §§, 9 kap. 1 §, 11 kap. 2 §, 12 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1 § samt 18 kap. 1, 7, 8, 13, 16 och 20 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 13 kap. 4 §, av nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 kap.

4 §.

Ersättning för ————— allmän sal,

då erforderlig vård ej kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför den landstingskommun eller landstingskommun ej tillhörande stad, där den försäkrade är bosatt, och han med anledning härav måst intagas å annat allmänt sjukhus, med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken den försäkrade kunnat erhålla vården å sjukhuset,

då erforderlig vård ej kunnat beredas å hemortssjukhus eller behovet av sjukhusvården uppkommit utanför den landstingskommun eller landstingskommun ej tillhörande kommun, där den försäkrade är bosatt, och han med anledning härav måst intagas å annat allmänt sjukhus, med belopp, som motsvarar den lägsta avgift, mot vilken den försäkrade kunnat erhålla vården å sjukhuset,

då vården annorstädes ————— i fråga.

Konungen äger ————— angivet belopp.

Med sjukhusvård ————— riks försäkringsverkets försorg.

Såsom sjukhus räknas i denna lag dels allmänt sjukhus, varmed förstås sjukvårdsinrättning som tillhör sta-

Såsom sjukhus räknas i denna lag dels allmänt sjukhus, varmed förstås sjukvårdsinrättning som tillhör

(Nuvarande lydelse)

ten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av landstingskommun eller *stad*, som ej tillhör *sådan kommun*, och ej är anordnad vid hem, som avses i 18 § lagen om socialhjälp, ävensom sjukvårdsinrättning varöver riks försäkringsverket förfogar, dels ock annan sjukvårdsinrättning, som enligt av Konungen fastställd förteckning är att anse såsom sjukhus jämlikt denna lag. Hemortssjukhus är allmänt sjukhus, drivet av landstingskommun eller *stad*, inom vars område försäkrad är bosatt.

(Föreslagen lydelse)

staten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av landstingskommun eller *kommun*, som ej tillhör *landstingskommun*, och ej är anordnad vid hem, som avses i 18 § lagen om socialhjälp, ävensom sjukvårdsinrättning varöver riks försäkringsverket förfogar, dels ock annan sjukvårdsinrättning, som enligt av Konungen fastställd förteckning är att anse såsom sjukhus jämlikt denna lag. Hemortssjukhus är allmänt sjukhus, drivet av landstingskommun eller *kommun*, inom vars område försäkrad är bosatt.

6 kap.

1 §.

Rätt till ————— sextiosju år.

På särskild ————— nämnda lagrum.

Framställning på grund varav ålderspension utgår för tid före den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter tilläggspension enligt 12 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

2 §.¹

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra *stycket* sägs,

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra *och tredje stycket*

¹ Senaste lydelse 1968: 239.

(Nuvarande lydelse)

för år räknat nittio procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, sjuttio procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller *en tredjedel* av hel förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med sjuttiosex och två tredjedels och i senare fallet med *åttio-tre och en tredjedels* procent av basbeloppet.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggspension i form av ålderspension eller icke varit berättigad till folkpension.

(Föreslagen lydelse)

kena sägs, för år räknat nittio procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, sjuttio procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar av hel förtidspension *eller halv förtidspension*, utgår dock ålderspension i förra fallet med sjuttiosex och två tredjedels och i senare fallet med *åttio* procent av basbeloppet.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen, *där ej annat följer av vad i tredje stycket sägs*, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggspension i form av ålderspension eller icke varit berättigad till folkpension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 1 § tredje stycket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels pro-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

cent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Börjar pensionen åter utgå senare än från och med sistnämnda månad, skall pensionen minska med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

7 kap.

1 §.

Rätt till folkpension i form av förtidspension tillkommer försäkrad, som fyllt sexton år, för tid före den månad, då han fyller sextiosju år eller ålderspension enligt denna lag dessförinnan börjar utgå till honom, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Rätt till folkpension i form av förtidspension tillkommer försäkrad, som fyllt sexton år och som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller sextiosju år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Kan nedsättningen ————— beträffande sjukbidrag.

2 §.

Försäkrad, vars ————— erhåller hel förtidspension.

Är arbetsförmågan ————— av hel förtidspension.

I övriga fall utgives en tredjedel av hel förtidspension.

I övriga fall utgives halv förtidspension.

3 §.

Vid bedömande i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte, varom är fråga, bereda sig inkomst genom sådant

Vid bedömande i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den nedsättning av prestationsförmågan, varom är fråga, bereda sig inkomst

(Nuvarande lydelse)

arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Med inkomst av arbete likställes i skälig omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet.

(Föreslagen lydelse)

genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. *I fråga om äldre försäkrad skall bedömningen främst avse hans förmåga och möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete.* Med inkomst av arbete likställes i skälig omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet.

Är den ————— utföra förvärvsarbete.

4 §.¹

Hel förtidspension utgör för år räknat nittio eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, sjuttio procent av basbeloppet. Åtnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension utgöras, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, sjuttiosex och två tredjedels och, om *en tredjedel av hel* förtidspension utgår till denne, *åttiotre och en tredjedels* procent av basbeloppet.

Hel förtidspension utgör, *där ej annat följer av vad i andra stycket sägs*, för år räknat nittio eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, sjuttio procent av basbeloppet. Åtnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension utgöras, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, sjuttiosex och två tredjedels och, om *halv* förtidspension utgår till denne, *åttio* procent av basbeloppet.

¹ Senaste lydelse 1968: 239.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Om förtidspension utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 1 § tredje stycket upphört att utgå, skall förtidspensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.

8 kap.

1 §.

Rätt till folkpension i form av änke pension tillkommer för tid före den månad, då änkan fyller sextiosju år eller folkpension i form av ålderspension dessförinnan börjar utgå till henne,

a) änka, som har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, därest barnet vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; samt

b) annan änka, som vid makens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.

Upphör rätt ————— nämnda tidpunkt.

Rätt till folkpension i form av änke pension tillkommer änka, som ej åtnjuter folkpension i form av ålderspension, för tid före den månad då hon fyller sextiosju år, därest hon

a) har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; eller

b) vid makens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.

4 §.

Änkepension utgör, ————— av basbeloppet.

Utgår änkepension ————— understiger femtio.

Om änkepension utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 1 § tredje stycket upphört att utgå, skall änkepensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 kap.

1 §.¹

Till ålderspension — — — — — gift kvinna.

Barntillägg till ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat tjugufem procent eller, om barnet är berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 §, tio procent av basbeloppet. Utgår enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar eller *en tredjedel* av hel förtidspension, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension.

Barntillägg till ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat tjugufem procent eller, om barnet är berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 §, tio procent av basbeloppet. Utgår enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar av hel förtidspension eller *halv förtidspension*, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel förtidspension.

Åtnjuter den — — — — — halva basbeloppet.

11 kap.

2 §.

Med i n k o m s t — — — — — trehundra kronor.

Ersättning i — — — — — såsom arbetsgivare.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn icke tagas till lön eller annan ersättning, som försäkrad åtnjuter från arbetsgivare, vilken är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, i annat fall än då den försäkrade sysselsatts vid skötseln av här i riket belägen fastighet eller i rörelse som bedrivs från här beläget fast driftställe. *Hänsyn skall ej heller tagas till lön eller ersättning från främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller från arbetsgivare, vilken tillhör beskickning eller konsulat som nu sagts och icke är svensk medborgare. Vad i detta stycke sägs skall icke gälla beträffande lön till svensk medborgare, såframt svenska*

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn icke tagas till lön eller annan ersättning, som försäkrad åtnjuter från arbetsgivare, vilken är bosatt utom riket eller är utländsk juridisk person, i annat fall än då den försäkrade sysselsatts vid skötseln av här i riket belägen fastighet eller i rörelse som bedrivs från här beläget fast driftställe. *Vad i detta stycke sägs skall icke gälla beträffande lön till svensk medborgare, såframt svenska staten eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att sva-*

¹ Senaste lydelse 1964: 146.

(Nuvarande lydelse)

staten eller utländsk beskickning här i riket eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för avgift till försäkringen för tilläggspension enligt 19 kap. 1 §; och skall i dylikt fall den som åtagit sig sådan förbindelse anses såsom arbetsgivare.

(Föreslagen lydelse)

ra för avgift till försäkringen för tilläggspension enligt 19 kap. 1 §.

Hänsyn skall ej heller tagas till lön eller annan ersättning från främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller från arbetsgivare, vilken tillhör beskickning eller konsulat som nu sagts och icke är svensk medborgare. Vad i detta stycke sägs skall icke gälla beträffande lön till svensk medborgare eller den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i riket, såframt utländsk beskickning här i riket enligt av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för avgift till försäkringen för tilläggspension enligt 19 kap. 1 §.

Den som åtagit sig förbindelse enligt tredje eller fjärde stycket skall anses såsom arbetsgivare.

12 kap.

1 §.¹

Rätt till ————— tre år.

På särskild ————— nämnda lagrum.

Framställning om ålderspension för tid före den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter folkpension enligt 6 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 6 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

¹ Senaste lydelse 1966: 236.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra och tredje styckena, för år räknat sextio procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtalerna. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Har undantagande ————— den försäkrade

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit folkpension eller icke varit berätti-

Ålderspension utgör, där ej annat följer av andra, tredje *och fjärde* styckena, för år räknat sextio procent av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pension skall utgivas, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än femton år, medeltalet av de femton högsta poängtalerna. Har pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för mindre än trettio år, skall hänsyn tagas endast till så stor del av nämnda produkt som svarar mot förhållandet mellan det antal år, för vilka pensionspoäng tillgodoräknats honom, och talet trettio.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller sextiosju år, skall pensionen, *där ej annat följer av fjärde stycket*, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit

(Nuvarande lydelse)

gad till tilläggspension i form av ålderspension.

(Föreslagen lydelse)

folkpension eller icke varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels procent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år. Börjar pensionen åter utgå efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt sextiosju år skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

13 kap.

1 §.

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad för tid före den månad, då han fyller sextiosju år *eller ålderspension enligt denna lag dessförinnan börjar utgå till honom*, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom, *psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte* är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat.

Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad, *som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag*, för tid före den månad, då han fyller sextiosju år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom *eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan* är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat.

Kan nedsättningen — — — — — beträffande sjukbidrag.

Vad i — — — — — detta kapitel.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Om förtidspension utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 12 kap. 1 § tredje stycket upphört att utgå, skall förtidspensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.

18 kap.

1 §.

För varje landstingskommun samt varje *stad*, som ej tillhör *sådan kommun*, skall finnas en allmän försäkringskassa. Då särskilda förhållanden föranleda därtill, må dock försäkringskassas verksamhetsområde omfatta två landstingskommuner eller landstingskommun och *stad* som nyss sagts. Om antalet försäkringskassor och deras verksamhetsområden förordnar Konungen.

För varje landstingskommun samt varje *kommun*, som ej tillhör *landstingskommun*, skall finnas en allmän försäkringskassa. Då särskilda förhållanden föranleda därtill, må dock försäkringskassas verksamhetsområde omfatta två landstingskommuner eller landstingskommun och *kommun* som nyss sagts. Om antalet försäkringskassor och deras verksamhetsområden förordnar Konungen.

Allmän försäkringskassa — — — — — prövas erforderligt.

7 §.¹

Styrelse för allmän försäkringskassa skall bestå av sju eller, om kassans verksamhetsområde omfattar två landstingskommuner inom skilda län, åtta ledamöter. En ledamot, som skall vara ordförande, utses av Konungen, en ledamot av socialstyrelsen samt en ledamot av länsstyrelsen; om kassans verksamhetsområde tillhör två län, skall vardera länsstyrelsen utse en ledamot. Övriga ledamöter utses av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres *en-*

Styrelse för allmän försäkringskassa skall bestå av sju eller, om kassans verksamhetsområde omfattar två landstingskommuner inom skilda län, åtta ledamöter. *Styrelsen för Stockholms läns allmänna försäkringskassa skall dock bestå av nio ledamöter.*

En ledamot, som skall vara ordförande, utses av Konungen, en ledamot av socialstyrelsen samt en ledamot av länsstyrelsen; om kassans verksamhetsområde tillhör två län, skall vardera länsstyrelsen utse en

¹ Senaste lydelse 1968: 239.

(Nuvarande lydelse)

bart av stad, av stadsfullmäktige. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse två ledamöter; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och stad, som ej tillhör *sådan kommun*, utses tre ledamöter av landstinget samt en ledamot av *stadsfullmäktige*.

(Föreslagen lydelse)

ledamot. Övriga ledamöter utses av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres *av enbart en kommun*, av *kommunfullmäktige*. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse två ledamöter; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och kommun, som ej tillhör *landstingskommun*, utses tre ledamöter av landstinget samt en ledamot av *kommunfullmäktige*.

För varje ————— en suppleant.

8 §.

Styrelseledamot utses för en tid av *fyra* år, räknat från och med den 1 januari året näst efter det, då han blivit utsedd.

Styrelseledamot utses, *om icke Konungen annat förordnar*, för en tid av *tre* år, räknat från och med den 1 januari året näst efter det, då han blivit utsedd.

Styrelseledamot må ————— utsett honom.

Avgår styrelseledamot ————— blivit utsedd.

13 §.¹

Befattningshavare hos ————— av kassan.

Riksförsäkringsverket och ————— kassans styrelse.

För befattningshavare, *som tillsättas och entledigas av riksförsäkringsverket eller socialstyrelsen*, skola anställnings- och arbetsvillkor som må bestämmas genom avtal fastställas under medverkan av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer samt övriga anställnings- och arbetsvillkor fastställas i den ordning Konungen förordnar.

För befattningshavare, *för vilka Konungen så föreskrivit*, skola anställnings- och arbetsvillkor som må bestämmas genom avtal fastställas under medverkan av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer samt övriga anställnings- och arbetsvillkor fastställas i den ordning Konungen förordnar.

I den utsträckning Konungen förordnar må försäkringskassa inrätta ny tjänst endast efter medgivande av riksförsäkringsverket.

¹ Senaste lydelse 1968:239.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 §.

För granskning av styrelsens förvaltning och den allmänna försäkringskassans räkenskaper skola för varje år utses en revisor av riksförsäkringsverket och två revisorer av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres *enbart av stad*, av *stadsfullmäktige*. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse en revisor; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och *stad*, som ej tillhör *sådan kommun*, skall en revisor utses av landstinget och en revisor av *stadsfullmäktige*.

För granskning av styrelsens förvaltning och den allmänna försäkringskassans räkenskaper skola för varje år utses en revisor av riksförsäkringsverket och två revisorer av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres *av enbart en kommun*, av *kommunfullmäktige*. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse en revisor; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och *kommun*, som ej tillhör *landstingskommun*, skall en revisor utses av landstinget och en revisor av *kommunfullmäktige*.

För varje ————— en suppleant.

Revisor må ————— utsett honom.

Revisor skall ————— till styrelseledamot.

20 §.¹

Frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av *fem* ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, två av socialstyrelsen utsedda läkare och två av landstinget eller, om kassans verksamhetsområde utgöres *enbart av stad*, av *stadsfullmäktige* utsedda ledamöter. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner eller landstingskommun och *stad*, som ej tillhör *sådan kommun*, skola landstingen eller landstinget och *stadsfullmäktige* vardera utse en

Frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av *sju* ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, två av socialstyrelsen utsedda läkare, *två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skola hava särskild erfarenhet av arbetsförhållanden* och två av landstinget eller, om kassans verksamhetsområde utgöres *av enbart en kommun*, av *kommunfullmäktige* utsedda ledamöter. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner eller lands-

¹ Senaste lydelse 1968:239.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ledamot. Då skäl äro därtill må
Konungen utse särskild ordförande i
pensionsdelegation.

tingskommun och *kommun*, som ej
tillhör *landstingskommun*, skola
landstingen eller landstinget och
kommunfullmäktige vardera utse en
ledamot. Då skäl äro därtill må
Konungen utse särskild ordförande
i pensionsdelegation.

Suppleant för ————— två suppleanter.

I allmän ————— flera pensionsdelegationer.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970, i den mån ej annat följer av 2. De nya bestämmelserna i 11 kap. 2 § får även tillämpas på lön som hänförs sig till tiden den 1 januari—den 30 juni 1970.

2. Såvitt gäller 2 kap. 4 §, 18 kap. 1, 7, 8, 14, 16 och 17 §§ samt bestämmelserna i 18 kap. 20 § om kommun och kommunfullmäktige träder lagen i kraft den 1 januari 1971. De nya bestämmelserna tillämpas dock redan under år 1970 i fråga om utseende av ledamöter och suppleanter i allmän försäkringskassas styrelse, pensionsdelegation eller försäkringsnämnd för tid efter utgången av år 1970.

3. Löpande tjänstgöringstider för ledamöter och suppleanter i allmän försäkringskassas styrelse, pensionsdelegation eller försäkringsnämnd upphör vid utgången av år 1970. De ledamöter och suppleanter i pensionsdelegation som enligt 18 kap. 20 § skall utses av riksförsäkringsverket skall första gången utses för tiden den 1 juli—den 31 december 1970.

2) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom förordnas, att 2 och 3 §§ lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Pensionstillskott utgör ————— denna paragraf.

Under nedannämnda ————— av basbeloppet.

Pensionstillskott till ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott till förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller *en tredjedel* av hel förtidspension, utgör motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första eller andra stycket.

Pensionstillskott till ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott till förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller *hälften* av hel förtidspension, utgör motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första eller andra stycket. *Pensionstillskott till förtidspension, som utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 1 § tredje stycket lagen om allmän försäkring upphört att utgå, skall minskas med sex tiondels*

(Nuvarande lydelse)

Pensionstillskott till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas i motsvarande mån.

(Föreslagen lydelse)

procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.

Pensionstillskott till änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas i motsvarande mån.

3 §.

Pensionstillskott utgår — — — — — allmän försäkring, förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller *en tredjedel* av hel förtidspension, motsvarande andel av trettio procent av basbeloppet,

änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om trettio procent av basbeloppet minskas i motsvarande mån.

förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller *hälften* av hel förtidspension, motsvarande andel av trettio procent av basbeloppet,

änkepension, som enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om trettio procent av basbeloppet minskas i motsvarande mån.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970.

3) Förslag

till

Lag**om ändring i lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring**

Härigenom förordnas, att 16 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)***16 §.¹**

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1—4 övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skola alltjämt äga motsvarande tillämpning. Dock skall beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga tvåtusen kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall ock procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 30 000 kronor.

Bestämmelserna i tredje stycket punkterna 1—4 övergångsbestämmelserna till lagen den 5 maj 1960 (nr 99) angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering skola alltjämt äga motsvarande tillämpning. Dock skall beträffande änkepension efter man, som avlidit före den 1 juli 1960, i stället för 8 § första stycket lagen om folkpensionering i lagrummets lydelse före nämnda tidpunkt gälla, att sådan pension minskas med en tredjedel av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga tvåtusen kronor. Vid tillämpning i fall som nu sagts av 13 § 2 mom. sistnämnda lag skall ock procenttalet 20 utbytas mot 10 samt beloppet 20 000 kronor utbytas mot 50 000 kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970.

¹ Senaste lydelse 1969: 207.

4) Förslag

till

Lag

om ändring i lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom förordnas, att 5 § lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.¹

Med årsinkomst — — — — — att utgiva.

Vid uppskattning av förmögens avkastning skall denna höjas med tio procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för den som är gift *tjugotvåusenfemhundra* kronor och för annan *trettiotusen* kronor.

Vid uppskattning av förmögens avkastning skall denna höjas med tio procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för den som är gift *fyrriotusen* kronor och för annan *femtiotusen* kronor.

Värdet av — — — — — av Konungen.

I fråga om — — — — — sammanlagda förmögenhet.

Årsinkomst avrundas — — — — — tiotal kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970.

¹ Senaste lydelse 1969: 208.

Motionsyrkandena

1) I *motionerna I: 30* och *II: 33* hemställs, »att riksdagen måtte besluta

- a) om sänkning av pensionsåldern till 65 år för dem som nu är berättigade till full ålderspension först vid 67 års ålder;
- b) om rätt till förtida respektive uppskjutet pensionsuttag även efter en sänkning av den allmänna pensionsåldern;
- c) att reformen träder i kraft den 1 januari 1972».

2) I *motionerna I: 36* och *II: 34* föreslås, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag rörande en allmän sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år».

3) I *motionerna I: 115* och *II: 125* föreslås, att riksdagen för sin del beslutar följande med kursiv text angivna ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension:

»2 §. Kommunalt bostadstillägg skall, där kommunen så beslutat, utgå till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension, förtidspension, *förtida uttag av folkpension* eller änkepension och är mantalsskriven inom kommunen, eller till där mantalsskriven hustru som åtnjuter hustrutillägg. Kommunalt bostadstillägg — — — — — ofördröjligen underrättas.»

4) I *motionerna I: 319* och *II: 345* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala

att Kungl. Maj:t vid sitt avgörande beträffande den i statsverkspropositionen omnämnda utredningsfrågan rörande pensionsåldern måtte besluta, att en kommitté med parlamentarisk representation tillsättes med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till en reform av den allmänna pensioneringen, innebärande sänkt pensionsålder samt rätt för den enskilde att inom vissa gränser själv välja tidpunkt för sin pensionering, varvid 63 år bör utgöra undre gräns för rätt till ålderspension,

att nämnda kommitté bör i sitt arbete utgå från en pensioneringsperiod inom vilken den enskilde kan träffa sitt val,

att kommittén också bör framlägga förslag till åtgärder som underlättar för den enskilde att — i samband med en avtrappning av yrkesverksamheten — välja en successiv övergång till pensioneringen, samt

att reformerna inte bör begränsas till sänkning av pensionsåldern och annan förbättring för nytilträdande pensionärer utan också bör innefatta bättre förmåner för dem som redan är pensionärer».

5) I *motionerna I: 352* och *II: 595* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt riksför-säkringsverket att skyndsamt verkställa erforderliga kostnadsberäkningar för genomförande av i motionen framförda förslag samt att Kungl. Maj:t därefter måtte förelägga riksdagen förslag till erforderliga författnings-ändringar i enlighet med motionens syfte». De författningsändringar som

motionärerna efterlyser skall syfta till att två handikappade, som har förtidspension eller sjukbidrag och som ingår äktenskap, inte skall få sina pensionsförmåner reducerade såsom nu föreskrivs i 7 kap. 4 § lagen om allmän försäkring.

6) I *motionerna I: 753* och *II: 871* hemställs, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av reglerna och grunderna för erhållande av hustru- och bostadstillägg, syftande till en höjning av de prövningsfria beloppen för sidoinkomster och förmögenhet».

7) I *motionerna I: 855* och *II: 1005* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att pensionsförsäkringskommittén ges i tilläggsdirektiv att framlägga förslag till förbättrade pensionsförmåner för handikappade av innebörden — — — att full pension kan utgå till båda parterna i äktenskap eller annan samlevnadsform där båda makarna är handikappade». Återstående yrkande i motionerna kommer utskottet att behandla i ett senare sammanhang.

8) I *motionerna I: 873* och *II: 1021* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag beträffande en sänkning av den allmänna pensionsåldern enligt AFL till 65 år utan sänkning av ersättningsnivån».

9) I *motionen II: 1012* hemställs, »att riksdagen måtte besluta att del kommunala bostadstillägget för folkpensionärer med i övrigt oförändrade regler inte i något fall minskas med mer än 30 kr. för varje 100 kr. extrainkomst utöver folkpensionen; samt att vederbörande utskott utarbetar erforderlig lagtext».

10) I *motionerna I: 1078* och *II: 1264* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av proposition nr 66 måtte anhålla om

a) utredning och förslag om tredjedelsavtrappning i stället för den nuvarande hälftenavtrappningen av folkpensionärernas kommunala bostadstillägg i syfte att minska folkpensionärernas stora marginella inkomstbortfall vid sidoinkomstökningar;

b) utredning och förslag om borttagande av de speciella regler som gäller folkpensionärer vid beräkningen av inkomster av förmögenhet vid prövningen av rätten till hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg».

11) I *motionerna I: 1084* och *II: 1271* hemställs, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 66 måtte

1. besluta att person vars arbetsförmåga är nedsatt med minst en tredjedel men inte så mycket som hälften skall vara berättigad att erhålla förtidspension med en tredjedel av hel förtidspension;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åtgärder för att lösa de följdproblem som härvid kan uppstå t. ex. inom sjukförsäkringen;

3. besluta att de två ledamöter av pensionsdelegationen som skall ha sär-

skild kännedom om arbetsförhållanden skall utses av respektive landsting; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext».

12) I *motionerna I: 1085* och *II: 1274* hemställs, »att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 66 måtte ge Kungl. Maj:t till känna att make, som uteslutande varit sysselsatt med hushållsarbete i hemmet före inträdd invaliditet måtte vid invaliditetsbedömningen jämföras med dem, som vid inträdd invaliditet varit förvärvsarbetande». Yrkan- det i motionerna tar sikte framför allt på den invaliditetsbedömning som läggs till grund för erhållande av invaliditetstillägg enligt 9 kap. lagen om allmän försäkring.

13) I *motionerna I: 1086* och *II: 1273* hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder

1. om utredning och förslag angående sådana möjligheter till delvis förtida uttag respektive delvis uppskjuten pension på sätt i motionen anges i syfte att underlätta en mjukare övergång till full pensionering,

2. om utredning och förslag om individuella folkpensionsförmåner — oavsett civilstånd — i enlighet med vad i motionen anföres».

14) I *motionerna I: 1087* och *II: 1272* slutligen hemställs, »att riksdagen måtte uttala

att den åldersgräns, som uppställs som riktpunkt för tillämpningen av den mildare invaliditetsbedömningen, måtte vara 60 år mot i propositionen angivna 63 år,

att äldre person som friställs skall kunna erhålla förtidspension utan medicinsk prövning i de fall arbetsmarknadsmyndigheterna inte kan erbjuda vederbörande annan passande sysselsättning,

att den mildare pensionsbedömningen görs tillämplig även för grupper som står utanför arbetsmarknaden, särskilt de så kallade hemmadöttrarna, äldre frånskilda kvinnor samt personer som arbetar i skyddad sysselsättning samt

att någon tidsgräns, varefter ny ansökan erfordras för återinträde i förtidspension, ej bör uppställas vad beträffar äldre förtidspensionerade som återgått till arbetsmarknaden».

Beträffande de skäl som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkan- den får utskottet — i den mån redogörelse därför inte lämnas i utskottets yttrande — hänvisa till motionerna II: 33, II: 34, II: 125, II: 345, II: 595, II: 871, II: 1005, I: 873, II: 1012, II: 1264 och II: 1218, till vilken motionen II: 1264 hänvisar, II: 1271, I: 1085, II: 1273 samt I: 1087.

Departementschefen

Allmänna synpunkter

Utvecklingen inom arbetslivet kännetecknas av snabba förändringar. Rationaliseringen och den pågående tekniska utvecklingen inom produktionen medför ofta ökade påfrestningar för de anställda. Samtidigt framkallar omstruktureringen inom näringslivet en ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Denna utveckling skapar särskilda problem för många äldre arbetstagare.

Mot bakgrunden härav framställde LO i en skrivelse till Kungl. Maj:t i januari 1969 krav på utredning om ökade möjligheter till förtidspension för äldre arbetstagare. Samtidigt hemställdes om en översyn av invaliditetsbedömningen i allmänhet inom förtidspensioneringen.

Den begärda utredningen uppdrogs åt riks försäkringsverket. På grundval av det utredningsarbete som verket med anledning härav utfört har verket föreslagit en utvidgning av rätten till förtidspension med tyngdpunkten lagd på att öka möjligheterna för äldre förvärvsarbetande att få pension. Riks försäkringsverkets förslag har rönt ett mycket positivt mottagande under remissbehandlingen. Jag kommer i det följande att förorda reformer som ansluter sig till vad verket föreslagit.

Genom de nya reglerna skapas väsentligt bättre möjligheter än nu för äldre förvärvsarbetande att få en full pension från den allmänna försäkringen före 67 års ålder. Efter individuell prövning skall förtidspension kunna utgå till personer med tungt eller pressande arbete vilka på grund av bristande krafter har svårt att orka med sina arbetsuppgifter och därför önskar gå i pension. Särskild hänsyn skall därvid tas till svårigheterna för dem som friställs på arbetsmarknaden att få annat lämpligt arbete.

Frågan om en sänkning av pensionsåldern har tilldragit sig stor uppmärksamhet i den allmänna debatten under senare tid. Den vidgning av förtidspensioneringen som nu föreslås kommer att ge stora grupper förvärvsarbetande avsevärt ökade möjligheter att få full pension från en tidigare tidpunkt. Det vägledande för de nya bestämmelserna är att de som bäst behöver en tidigare pension främst skall komma i åtanke. Inom en given kostnadsram kan man genom den individuella prövningen gå längre ner i åldrarna än om man i stället väljer att generellt sänka pensionsåldern.

Även om de nya reglerna kommer att innebära en tillfredsställande lösning av pensionsfrågan för många, är jag medveten om att det även efter genomförandet av denna reform kommer att kvarstå önskemål om ändringar i fråga om pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen i framtiden. Härvid möter man betydande problem där kostnadsfrågan spelar en dominerande roll och där en avvägning måste ske mot andra angelägna reformkrav. De vidare överväganden rörande pensionsåldern som nu bör

komma till stånd sker lämpligen inom ramen för en parlamentariskt sammansatt utredning. Jag avser att inhämta Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en sådan utredning med uppdrag att utreda frågan om pensionsåldern inom den allmänna försäkringen.

Förtidspension för äldre förvärvsarbetande

Huvuduppgiften i riksförsäkringsverkets uppdrag har varit att utreda frågan om att öka möjligheterna för äldre förvärvsarbetande att efter individuell prövning få förtidspension. Verkets förslag mynnar också ut i att det skall bli lättare för den kategori det här rör sig om att få sådan pension. Detta skall åstadkommas genom en mildare invaliditetsbedömning. Kravet på nedsättning av arbetsförmågan i medicinskt hänseende mjukas upp och än större hänsyn än nu tas till svårigheterna att på grund av läget på arbetsmarknaden bereda de personer det här är fråga om lämpligt arbete. Enligt verkets förslag skall man för dem helt efterge skyldigheten att gå igenom omskolning och avstå från kravet på försök till arbetsplacering. Man bör vidare enligt verkets mening se på åldersförändringarna på ett annat sätt än nu. Såsom tyffall i fråga om dem som främst skall omfattas av utvidgningen nämner verket dels en person som inte längre orkar med sitt arbete, dels en person som genom företagsnedläggelse mist sitt arbete. Dessa personer bör enligt verket få förtidspension om inte länsarbetsnämnden tämligen omgående bereder dem arbete utan omskolning eller anser utsikterna goda att kunna ordna sådant arbete. Enligt verkets förslag bör man som äldre räkna personer som fyllt 63 år, men detta får enligt verket inte uppfattas som en fast och undantagslös regel.

Liksom verket finner jag det nödvändigt och riktigt att de särskilt för den äldre arbetskraften kännbara följderna av förändringarna inom näringslivet i större utsträckning än f. n. beaktas vid bedömningen av rätt till pension. Jag förordar att verkets förslag genomförs och ansluter mig till de riktlinjer för invaliditetsbedömningen som verket dragit upp.

Jag delar verkets åsikt att någon fast åldersgräns inte skall föreskrivas för den mildare pensionsprövningen. Den angivna 63-årsgränsen får betraktas som en riktpunkt till ledning för tillämpningen men undantag skall kunna göras. Varje fall måste bedömas efter de föreliggande förhållandena där åldersfaktorn kommer in som ett men inte ensamt avgörande moment. Man bör utgå från en successivt liberalare bedömning vid ökande ålder. Redan nu innebär rådande praxis att relativt sett mindre krav ställs för rätt till förtidspension för dem som uppnått 60 års ålder. Detta är i och för sig bara en följd av tillämpningen av grundprincipen inom invaliditetsbedömningen att graden av nedsättning av arbetsförmågan skall bedömas mot bakgrunden av den försäkrades möjligheter att vid den nedsättning varom är fråga bereda sig inkomst av förvärvsarbete.

Den individuella prövningen i förtidspensionsärendena bör enligt min

mening kunna utgöra en garanti för att de föreslagna bestämmelserna inte kommer att tillämpas så att i praktiken den allmänna gränsen för ålderspensioneringen sänks. Avsikten med reformen är ju, som framhållits, att ge en tidigare pension till dem som bäst behöver få en sådan.

Medlen för att uppnå den eftersträlvade trygghetsökningen för de äldre förvärvsarbetande bör såsom verket föreslagit vara bl. a. att efterge skyldigheten att gå igenom omskolning. Man skall också kunna avstå från kravet på försök till arbetsplacering när arbetsmarknadsorganen finner en arbetsplacering i mera stadigvarande arbete osannolik. Härigenom bör enligt min mening kunna uppnås att en stor del av de faktorer som f. n. av de äldre upplevs såsom otillfredsställande och som består i omställningssvårigheter, oro för alltför hög arbetstakt m. m. undanröjs.

Jag vill kraftigt betona att de föreslagna bestämmelserna inte får tillämpas så att man utesluter eller försämrar möjligheterna för de äldre förvärvsarbetande att fortsätta att arbeta. Den grundläggande principen bör vara valfrihet mellan att stå till arbetsmarknadens förfogande, varvid arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall vidtas i vanlig ordning, eller att söka och, om förutsättningar därför föreligger, erhålla förtidspension. För att reformen inte skall få ogynnsamma verkningar är det av vikt att arbetsgivarna känner sitt ansvar för den äldre arbetskraften och inte tar möjligheterna till pension som förevändning för att friställa en person i stället för att begagna de medel som står till buds att ge honom lättnader i arbetet eller omplacera honom till annat arbete som passar honom bättre. En pensionering innebär normalt en standardsänkning i ekonomiskt hänseende och de nya reglerna får inte utnyttjas på ett sådant sätt att den enskildes valmöjligheter när det gäller fortsatt arbete försämrats. Det är alltid han själv som skall få avgöra om han vill ta ut pension.

Den pension det här rör sig om skall kunna utgå som hel pension eller som partiell pension. Det torde dock ligga i sakens natur att det i de allt övervägande fallen blir fråga om hel pension. Den äldre förvärvsarbetande som slutar sitt arbete av de skäl som tidigare berörts torde regelmässigt ha ytterst begränsade möjligheter att utnyttja sin återstående arbetsförmåga. Då sådana möjligheter saknas skall full förtidspension utgå.

Några remissinstanser har föreslagit att den pension som utgår inom ramen för de utvidgade möjligheterna för äldre förvärvsarbetande skall ges en särskild benämning. Mot bakgrund av att det i princip rör sig om samma pension som förtidspension i allmänhet och med beaktande av de avgränsningssvårigheter som skulle uppkomma anser jag emellertid inte att en sådan särskild beteckning bör införas.

Förtidspension i allmänhet

Vid sidan av huvuduppgiften har riksförsäkringsverket haft att undersöka frågan om rätten till förtidspension i allmänhet. Verket föreslår en

viss uppmjukning av praxis. Även i orter med differentierat näringsliv skall man ta hänsyn till svårigheterna för medicinskt handikappade att få arbete. Förtidspension bör enligt verket kunna beviljas med bortseende från arbetsförmåga som inte går att praktiskt utnyttja till förvärvsarbete. En förutsättning bör dock enligt verket vara att det i dessa fall — i motsats till vad som skall gälla beträffande den äldre arbetskraften — gjorts försök med arbetsplacering under högst ett till två år. Verket har vidare förordat ändrade grunder för invaliditetsbedömningen i fråga om hemarbetande husmödrar.

Även denna del av riks försäkringsverkets förslag har fått ett positivt mottagande under remissbehandlingen. Från enstaka remissinstanser har dock framförts farhågor dels för att försäkrade kan komma att utsättas för påverkan som leder till ofrivillig pensionering, dels för att en utvidgad förtidspensionering av yngre personer kan få negativa följder.

Jag vill i anledning av vad som anförts under remissbehandlingen understryka att förslaget om vidgade möjligheter att få förtidspension inte innebär någon ändring vad avser den grundläggande målsättningen vid invaliditetsbedömning för förtidspension i allmänhet. Härvidlag skall således avsikten alltjämt vara att söka återinpassa den försäkrade i förvärvslivet.

I likhet med riks försäkringsverket anser jag att arbetsmarknadsmässiga hänsyn i större utsträckning än vad nu ibland är fallet bör få inverka vid invaliditetsbedömningen. Enligt min mening bör det inte finnas fog för betänkligheter mot verkets förslag, eftersom försök med arbetsplacering av den försäkrade i dessa fall förutsätts under en tid av upptill ett till två år. Såsom anförts under remissbehandlingen bör enligt min mening försiktighet alltjämt iakttas i fråga om beviljande av förtidspension åt yngre personer. I sådana fall framträder självfallet kravet på återinpassning i förvärvslivet särskilt starkt.

I praxis tar man f. n. vid invaliditetsbedömningen beträffande handikappade husmödrar hänsyn till förvärvsarbete som de tidigare utfört men genom invaliditeten inte kan fortsätta. Däremot tar man i andra fall inte särskild hänsyn till att invaliditeten hindrar en husmor från möjligheten att ta förvärvsarbete utom hemmet. Jag är av den uppfattningen att den nuvarande tillämpningen många gånger kan synas väl restriktiv. En viss uppmjukning av invaliditetsbedömningen bör därför komma till stånd. Den bör åstadkommas på så sätt att inom ramen för nuvarande bedömningsgrunder större generositet iakttas vid prövning av husmödrars rätt till förtidspension. Samma bedömningsgrunder som för husmödrar bör såsom påpekats av ett par remissinstanser gälla för hemarbetande make.

Invaliditetsbedömningen vid sådana psykiska sjukdomar som betecknas som neuroser eller psykopati skapar stora svårigheter. Riks försäkrings-

verket har berört problemet under hänvisning till ett av socialstyrelsen den 9 september 1969 avgivet yttrande.

För egen del vill jag här framhålla att en viss förskjutning synes ha skett i det psykiatriska betraktelsesättet av neuros- och psykopatifallen. Försiktighet måste emellertid fortfarande iakttas vid invaliditetsbedömningen i hithörande fall. Innan förtidspension beviljas måste stora ansträngningar göras att behandla och rehabilitera den försäkrade. Möjligheterna till omplacering efter eventuell omskolning måste ingående prövas. Härvid bör i enlighet med vad riksförsäkringsverket anfört en förutsättning för beviljande av förtidspension vara att resultatlösa försök med omplacering gjorts under en tid av ett till två år. Ovisshet vid bedömningen vad avser sjukdomens varaktighet eller möjligheterna till rehabilitering torde såsom f. n. ofta böra resultera i att förmånerna från den allmänna försäkringen utgår i form av sjukbidrag.

I anslutning till vad som anförts under remissbehandlingen vill jag särskilt understryka vikten av att det redan nu förekommande samarbetet mellan försäkringskassorna och arbetsmarknadsmyndigheterna ytterligare utvecklas.

Omprövning av pensionsrätt

Riksförsäkringsverket har föreslagit ett förenklat förfarande för att återfå indragen eller reducerad förtidspension. Enligt verkets förslag skall det räcka att den försäkrade till försäkringskassan ger in en ansökningsblankett, som innehåller upplysning att förvärvsarbete upphört samt en försäkran att övriga förhållanden är oförändrade sedan han beviljades pension.

Det föreslagna förfarandet har rönt allmänt gillande under remissbehandlingen och jag förordar att det införs. Såsom verket framhållit bör det stå öppet främst för äldre förvärvsarbetande. Vidare delar jag verkets uppfattning att ny ansökan bör krävas i fall där den ursprungliga pensionen beviljats för längre tid tillbaka än tre år. Jag vill i anledning av vad LO anfört framhålla att förslaget i denna del har sin grund i strävan att tillgodose trygghetskraven från förtidspensionerade personer som vill göra försök med förvärvsarbete efter pensioneringen. Vad som eftersträvas är en smidig övergång till egen försörjning resp. ett snabbt stöd då försök till förvärvsarbete misslyckats. Någon lagändring behövs inte för att det föreslagna förfarandet skall kunna tillämpas.

Såsom några remissinstanser påpekat torde förtidspensionärer vid försök till förvärvsarbete ofta erhålla lägre inkomster än under tidigare yrkesverksamma år. Enligt min mening bör emellertid nu gällande bestämmelser för beräkning av antagandepoäng och pension utgöra tillfredsställande skydd för att resultatet av en tids förvärvsarbete inte blir en lägre pension när den försäkrade senare åter går i pension. I all synnerhet gäller detta äldre förvärvsarbetande.

Förtida uttag m. m.

Vissa försäkrade, som gjort förtida uttag av ålderspension, skulle förmodligen om de inte gjort sådant uttag kommit att bli berättigade till förtidspension i enlighet med de föreslagna nya reglerna med vidgade möjligheter för äldre förvärvsarbetande att få förtidspension. Under remissbehandlingen har från en del håll framhållits önskvärdheten av någon form av kompensation till dessa försäkrade.

Jag delar uppfattningen att en lösning av detta problem framstår som önskvärd. De som gjort förtida uttag har inte kunnat förutse de kommande ökade möjligheterna till förtidspension. För att så långt som möjligt skapa rättvisa åt dessa bör möjligheter öppnas för dem att gå över till förtidspension.

Mot bakgrunden av det anförda förordar jag att en försäkrad som gjort förtida uttag av ålderspension skall kunna återkalla det förtida uttaget för att i stället — om förutsättningar därtill föreligger — övergå till förtidspension. Rätten att återkalla förtida uttag bör dock enligt min mening inte begränsas till de fall då den försäkrade övergår till att lyfta förtidspension. Sådan återkallelse bör kunna ske även utan samband med att förtidspension beviljas. Härigenom kan det — med de pensionsberäkningsregler jag förordar i det följande — komma att te sig mer lockande för en försäkrad att acceptera ett arbetstillfälle som uppkommit efter det han gjorde sitt förtida uttag. Jag föreslår vidare att kvinna, som gjort förtida uttag och som därefter blir änka, efter återkallelse av det förtida uttaget skall kunna få änkepension.

Om förtida uttag av ålderspension efter återkallelse upphör, bör därefter utgående pension — änkepension från folkpensioneringen, förtidspension eller ålderspension — minskas endast med hänsyn till den tid förtida uttag av ålderspension har ägt rum före avbrottet. Däremot bör ingen reducering ske för tiden mellan avbrottet och 67-årsåldern. Detta innebär att den som övergår från förtida uttag till förtidspension eller änkepension får en höjd pension. Vad som därefter fattas i full pension blir beroende av hur många månader den försäkrade åtnjutit ålderspension i anledning av det förtida uttaget. Jämfört med tidigare får den försäkrade också den fördelen att kommunalt bostadstillägg samt — såvitt avser förtidspension — hustrutillägg och barntillägg kan utgå under tiden fram till 67-årsåldern. Om den försäkrade, efter förtida uttag av ålderspension och efter det han återkallat sådant uttag utan att övergå till förtidspension, väljer att uppskjuta nytt uttag av ålderspension till senare tillfälle än då han fyller 67 år, kommer hans på grund av det förtida uttaget reducerade pension att öka med hänsyn till den tid som förflyter efter 67-års månaden till dess uttag av ålderspension senare äger rum.

Den som återkallat förtida uttag av ålderspension bör ha möjlighet att ånyo ta ut ålderspension före 67 års ålder med den reduktion som följer

av det tidigare uttaget och av att det senare uttaget sker före 67 år. För att undvika missbruk av systemet bör dock rätten till återkallelse för den försäkrade begränsas så att han kan göra återkallelse endast en gång.

Halv förtidspension

Riksförsäkringsverket har föreslagit att den som har sin arbetsförmåga nedsatt med mellan hälften och två tredjedelar skall få halv förtidspension. För detta fall utgår f. n. en tredjedel av hel pension.

Samtliga remissinstanser har godtagit riksförsäkringsverkets förslag och jag förordar att det genomförs. Genom lagändringen öppnas såsom riksförsäkringsverket anfört bättre möjligheter till tillfredsställande kombinationer av arbetsinkomst och partiell pension.

Pensionsdelegationerna

Enligt riksförsäkringsverkets förslag skall pensionsdelegationerna utökas med två ledamöter som skall ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden. Dessa ledamöter skall enligt förslaget utses av verket efter kontakter med arbetsmarknadens organisationer.

Under remissbehandlingen har riksförsäkringsverkets förslag mött erinringar på en del håll. Det övervägande antalet remissinstanser har emellertid tillstyrkt verkets förslag. Övriga yttranden innehåller varierande synpunkter och önskemål.

Försäkringskassaförbundet har avstyrkt riksförsäkringsverkets förslag under motivering att sakkunskap i arbetsmarknadsfrågor redan finns tillgänglig i pensionsdelegationerna med deras nuvarande sammansättning samt att en utökning av antalet ledamöter motverkar effektiviseringen av handläggningen.

Jag har för egen del förståelse för försäkringskassaförbundets farhågor för att en utökning av antalet ledamöter kan komma att från administrativ synpunkt tynga arbetet i pensionsdelegationerna. Med hänsyn till de stora arbetsuppgifter som ligger på delegationerna bör en sådan utveckling så långt möjligt undvikas. Jag anser emellertid att sådana fördelar kan vara att hämta ur ett genomförande av verkets förslag att jag vill förordas det. Vad några remissinstanser föreslagit om att läkarna i delegationerna bör få ställning av rådgivare och inte som ledamöter kan jag inte biträda. Flertalet av delegationernas ärenden — som förutom förtidspensionsärenden innefattar frågor om invaliditetstillägg, invaliditetsersättningar och vårdbidrag — kommer alltså att innefatta medicinska bedömningar av sådan karaktär att jag anser att läkarna fortfarande bör ingå som ledamöter.

Statskontoret har i sin utredning Arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken (SOU 1968: 60) föreslagit att arbetsvårdsrepresentanter bör ingå i pensionsdelegationerna. Samma uppfattning har redovisats i några remissyttranden.

Enligt gällande bestämmelser har företrädare för länsarbetsnämnden rätt att delta i pensionsdelegations sammanträde. Ett nära samarbete mellan försäkringskassorna och arbetsvårdsorganen förutsätts därutöver, som jag tidigare framhållit, alltid ske. Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av att ytterligare sakkunskap om arbetsmarknadsfrågor kommer att tillföras delegationerna genom representanter från arbetsmarknadens organisationer bör enligt min mening kravet på insikter om arbetsmarknadsförhållanden bli väl tillgodosett. Någon sådan utökning av pensionsdelegationerna som statskontoret föreslagit bör därför inte ske. Inte heller anser jag mig kunna tillmötesgå andra under remissbehandlingen framförda synpunkter på valet av ledamöter i pensionsdelegationerna genom att ta in ytterligare regler i lagen om delegationernas sammansättning.

Jag vill betona att de ledamöter som ingår i delegationerna inte skall betraktas som partsrepresentanter med uppgift att bevaka det ena eller det andra intresset. Ledamöternas funktion är att tjänstgöra som sakkunniga bedömare av de föreliggande ärendena.

Suppleanterna i pensionsdelegationerna bör — såsom f. n. — vara personliga. Det framgår av 18 kap. 10 § AFL att möjlighet föreligger att inkalla annan suppleant än den personlige om även denne är förhindrad att tjänstgöra.

Kostnader och ikraftträdande

Det är inte möjligt att göra några mer preciserade beräkningar av kostnaderna i anledning av de föreslagna reformerna rörande förtidspensioneringen. Riksförsäkringsverket har beräknat ökningen av pensionskostnaderna under första året till omkring 50 milj. kr. för folkpensioneringen och 50 milj. kr. för tilläggs pensioneringen. Dessa belopp bör läggas till grund för underlaget vid anslagsberäkningen.

Bestämmelserna bör såsom riksförsäkringsverket föreslagit träda i kraft den 1 juli 1970.

Utskottet

Frågan om vidgade möjligheter att erhålla pension inom den allmänna pensioneringen före 67 års ålder har tilldragit sig stor uppmärksamhet i den allmänna debatten under senare år. Krav har förts fram såväl på en sänkning av pensionsåldern för alla som omfattas av folk- och tilläggs pensioneringen som på generösare bestämmelser för erhållande av förtidspension. I sistnämnda avseende har man särskilt tänkt på sådana grupper av arbetstagare som mot bakgrunden av sin ålder och med hänsyn till de krav som det moderna arbetslivet ställer har svårt att fortsätta sitt arbete eller erhålla ny stadigvarande och lämplig sysselsättning. Riksdagen har vid upprepade tillfällen behandlat frågor av nu nämnt slag och underströk senast före-

gående är det angelägna i att förbättra möjligheterna för dem, som av särskilda skäl inte kan fortsätta sitt arbete till 67 år, att pensioneras i förtid. Det är med hänsyn härtill som utskottet med tillfredsställelse kan konstatera att förevarande proposition, som i sina huvuddrag bygger på ett av riksförsäkringsverket framlagt belänkande, inrymmer förslag som ger åtskilliga äldre förvärvsarbetande rätt till förtidspension enligt liberalare regler än de nu gällande, framför allt gäller det dem som inte orkar med sitt arbete eller som friställs utan att annat lämpligt arbete står till förfogande. Utskottet vill redan här i princip uttala sin anslutning till de framlagda förslagen. I samband med propositionen har utskottet behandlat ett flertal motionsyrkanden som väcktes vid riksdagens början liksom ett antal yrkanden som väckts i anledning av propositionen. I det följande uppehåller sig utskottet till större delen vid frågor som aktualiserats genom motionerna.

Förtidspension för äldre förvärvsarbetande

Rätt till förtidspension har enligt nuvarande bestämmelser den som på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte fått sin arbetsförmåga nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Invaliditetsbedömningen skall ske under hänsynstagande till den försäkrades förmåga att vid den sjukdom eller det lyte som det gäller bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som man rimligen kan begära av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt hans ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

I propositionen föreslås att kravet på nedsättning av arbetsförmågan i medicinskt hänseende skall mjukas upp i fråga om äldre förvärvsarbetande. Åldersförändringar skall, även om sjukdom i egentlig mening inte föreligger, kunna utgöra grund för förtidspension om tillgång till arbete inte finns som är lämpligt med hänsyn till den försäkrades fysiska och psykiska kondition. Över huvud taget skall större hänsyn än nu tas till svårigheterna att på grund av läget på arbetsmarknaden bereda äldre personer lämpligt arbete. Vidare föreslås att skyldigheten att gå igenom omskolning skall efterges liksom kravet på försök till arbetsplacering. De personer som förslaget i främsta rummet ansetts få betydelse för är dels sådana som inte längre orkar med sitt arbete dels sådana som genom företagsnedläggelse mist sitt arbete. Som äldre skall i princip räknas personer som fyllt 63 år men denna gräns skall betraktas som en riktpunkt till ledning för tillämpningen och undantag skall kunna göras.

Förslaget tillmötesgår i stort sett de önskemål om förbättrade möjligheter att förtidspensionera äldre arbetskraft som förelegat från arbetstagarhåll främst från Landsorganisationens sida. Det ger enligt utskottets bedömning pensionsdelegationerna utrymme för en betydligt friare bedömning av rätten till förtidspension efter individuella förhållanden än för närvarande. I så-

dana fall där den försäkrade själv önskar gå i pension och där arbetsmarknadsorganen inte tämligen omgående kan bereda honom lämpligt arbete utan omskolning skall förtidspension kunna beviljas. Samtidigt finner utskottet det värdefullt att man alltjämt upprätthåller kravet på en arbetsinvaliditet på medicinsk grund — sjukdom eller annan kraftnedsättning — för rätt till pension, eftersom en alltför långtgående uppmjukning skulle kunna få den följden att arbetsgivare blev mindre benägna att anställa äldre arbetstagare med en hänvisning till att deras försörjning kunde tryggas genom förtidspension. Liksom departementschefen vill utskottet understryka vikten av att arbetsgivaren känner sitt ansvar för de äldre anställda och sörjer för att arbete kan så långt möjligt beredas dem som själva vill stå till arbetsmarknadens förfogande. Mot bakgrund av vad nu anförts finner utskottet det riktigt att man alltjämt i princip upprätthåller ett krav på medicinsk prövning för rätt att erhålla förtidspension, även om prövningen i vissa fall inte behöver bli mera djupgående. Utskottet avstyrker därför yrkandet i motionerna I: 1087 och II: 1272 att äldre personer som friställs skall kunna förtidspensioneras utan medicinsk prövning i de fall då annan passande sysselsättning inte kan erbjudas. Hur denna prövning lämpligen bör utformas för att motsvara syftet med de nya bestämmelserna får bli de tillämplande myndigheternas sak att avgöra.

I de nämnda motionerna yrkas också att åldersgränsen för den mildare pensionsprövningen skall sänkas från 63 till 60 år. Motionärerna menar att många människor har betydande svårigheter att orka med sitt arbete redan vid denna ålder. De påpekar också att det kontanta stödet åt äldre arbetslösa kan börja utgå vid 60 år.

Riksförsäkringsverket har övervägt att bestämma gränsen till antingen 60 eller 63 år. Att verket stannat för 63 år hänger bl. a. samman med att denna ålder redan spelar en viss roll inom pensionssystemet. Förtida uttag av pension kan t. ex. börja utgå fr. o. m. 63 års ålder. Departementschefen har anslutit sig till riksförsäkringsverkets förslag men betonar samtidigt att 63-årsgränsen inte skall uppfattas som en fast och undantagslös regel. Varje fall skall bedömas efter de föreliggande förhållandena där åldersfaktorn kommer in som ett men inte ensamt avgörande moment.

Även utskottet anser sig kunna biträda förslaget att bestämma åldersgränsen till 63 år. En förutsättning härför är dock att åldersgränsen ger utrymme för undantag, så att man genom en flexibel tillämpning av bestämmelserna verkligen kan nå de arbetstagare vilkas individuella förhållanden motiverar pensionering i förtid. Sedan de nya bestämmelserna tillämpats under en tid får erfarenheterna visa om det är motiverat att ta upp frågan om en ytterligare liberalisering. Utskottet avstyrker följaktligen motionsyrkandet och tillstyrker propositionen i denna del.

De föreslagna bestämmelserna om vidgad förtidspensionering för äldre arbetskraft har — liksom de gällande bestämmelserna — giltighet för alla

som tillhör den allmänna pensioneringen. Något särskilt uttalande från riksdagens sida att den mildare pensionsbedömningen skall göras tillämplig för grupper som står utanför arbetsmarknaden, särskilt hemmadöttrar, fränskilda kvinnor och personer som arbetar i skyddad sysselsättning — vilket yrkas i motionerna I: 1087 och II: 1272 — är därför inte erforderligt. Som utskottet uttalat i sitt utlåtande nr 23 tidigare i år kan reglerna komma att få betydelse för åtskilliga f. d. hemmadöttrar. Detsamma kan bli fallet för andra av motionärerna åsyftade grupper.

Förtidspension i allmänhet

När det gäller rätt till förtidspension oberoende av ålder innehåller propositionen förslag till viss uppmjukning av praxis. Arbetsmarknadsmässiga hänsyn skall i större utsträckning än vad nu är fallet få inverka vid invaliditetsbedömningen. Sålunda skall inte endast i orter med odifferentierat näringsliv utan även i orter med differentierat näringsliv hänsyn tas till svårigheterna för medicinskt handikappade att få arbete. Har försök gjorts med arbetsplacering under en tid av högst ett till två år utan att den handikappade kunnat beredas arbete, skall hans arbetsförmåga betraktas som fiktiv och förtidspension kunna beviljas med bortseende från den kvarvarande arbetsförmågan.

Utskottet ansluter sig till förslaget men vill i likhet med riksförsäkringsverket framhålla att förslaget framför allt bör omfatta sådana handikappade som kommit upp i medelåldern eller däröver. För yngre personer bör man även i fortsättningen iaktta försiktighet vid invaliditetsbedömningen, vilket också gäller de av departementschefen särskilt berörda neuros- och psykopatifallen.

Propositionsförslaget innebär vidare en viss uppmjukning av invaliditetsbedömningen beträffande handikappade husmödrar. Hittills har man för gift kvinna som uteslutande varit sysselsatt med hushållsarbete i hemmet bedömt hennes arbets- och förvärvsförmåga med hänsyn till hennes förmåga att utföra sådant arbete. Riksförsäkringsverket har funnit det befogat att man vid bedömandet av en husmoders arbetsförmåga generellt också tar hänsyn till om och i vad mån hon skulle kunna utföra något förvärvsarbete utom hemmet. Den omständigheten att en invalidiserad husmoder kan utföra ett visst mått av hushållsarbete borde inte hindra att hon kan få hel förtidspension. Samtliga remissinstanser som uttalat sig angående förslaget har hälsat det med tillfredsställelse. Några har påpekat att samma bedömningsgrunder bör gälla för hemarbetande make. Liksom departementschefen är utskottet av den uppfattningen att nuvarande praxis många gånger varit alltför snäv och att en viss uppmjukning därför är motiverad. Denna bör enligt utskottets mening ske i den form som riksförsäkringsverket föreslagit. Härigenom torde syftet med motionerna I: 1085 och II: 1274, att make, som uteslutande varit sysselsatt med hushållsarbete i hemmet före inträdd in-

validitet, vid invaliditetsbedömningen måtte jämnställas med den som vid inträdd invaliditet varit förvärvsarbetande, i stort sett komma att bli tillgodosett. I anslutning till vad som anförs i motionerna om möjligheterna för invaliderade husmödrar och hemarbetande män att erhålla invaliditetstillägg vill utskottet erinra om att riksförsäkringsverket i februari förra året fått i uppdrag att undersöka tillämpningen av gällande regler om bl. a. invaliditetstillägg och inkomma med de förslag vartill undersökningen kan föranleda. Med det anförda anser sig utskottet ha besvarat motionerna.

Sänkning av pensionsåldern

Den vidgning av förtidspensioneringen som föreslås i propositionen kommer att ge stora grupper förvärvsarbetande avsevärt ökade möjligheter att få full pension före 67 års ålder. Riksförsäkringsverket har uttalat att det sannolikt kan komma att röra sig om mellan 10 000 och 20 000 personer, kanske fler. Det värdefulla i förslaget ligger i det förhållandet att just sådana försäkrade som är i störst behov av förbättrade möjligheter till förtidspension också erbjuds sådana. Förslaget bör emellertid ses som en etapp i reformarbetet på pensioneringens område. Från olika håll har önskemål framförts om en generell sänkning av pensionsåldern. Det moderna arbetslivets krav anses enligt många mening motivera en tidigare pensionering i långt större utsträckning än vad föreliggande förslag omfattar. Den sociala jämlikheten i samhället är också ofullkomlig i fråga om pensionsåldern, eftersom hälften av alla löntagare pensioneras före 67 års ålder. Rättviseskäl anförs därför som tungt vägande skäl för en sänkning av pensionsåldern.

Vid början av årets riksdag väcktes ett flertal motioner som syftar till lägre pensionsålder. I motionerna I: 36 och II: 34 samt motionerna I: 873 och II: 1021 hemställs om utredning av frågan om en sänkning av pensionsåldern till 65 år. I motionerna I: 30 och II: 33 begärs att riksdagen redan i år beslutar om en sådan sänkning samt att beslutet skall träda i kraft den 1 januari 1972. Motionerna I: 319 och II: 345 innehåller krav på en parlamentarisk kommitté med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till en sänkt pensionsålder med rätt för den enskilde att inom vissa gränser, t. ex. 63—70 år, själv få välja tidpunkt för sin pensionering. I uppgiften bör också ingå att lägga fram förslag till åtgärder som underlättar för den enskilde att i samband med en avtrappning av yrkesverksamheten välja en successiv övergång till pensioneringen. Det framhålls också i motionerna att en sänkning av pensionsåldern inte kan ske utan en förbättring för dem som redan är pensionärer. Kommittén bör därför även överväga ett förslag om bättre förmåner för redan pensionerade. Frågan om en mjukare övergång från aktivt förvärvsarbete på heltid till pensionärstillvaro utan någon yrkesaktivitet tas även upp i motionerna I: 1086 och II: 1273, som väckts i anledning av propositionen. I dessa anhålles om utredning och förslag angående partiellt förtida utlag av pension. Enligt nuvarande regler måste ju förtida

uttag av ålderspension avse hela pensionen. Som ett led att öka intresset för förtida uttag av pension och vidga möjligheterna till en frivillig pensionering före 67 års ålder skall också yrkandet i motionerna I: 115 och II: 125 ses, att hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg skall kunna utgå jämsides med förtida uttag av pension redan innan den försäkrade uppnått den ordinarie pensionsåldern.

De synpunkter som ligger bakom kraven på en allmän sänkning av pensionsåldern och som redovisats ovan kan utskottet i stor utsträckning instämma i. Som utskottet uttalade redan förra året står utskottet inte främmande för att utvecklingen går mot ett pensionssystem där alla försäkrade får möjlighet till full ålderspension tidigare än vid uppnådda 67 år. Hittills har reformarbetet på pensionsområdet koncentrerats på andra frågor. En uppbyggnad av pensionsnivån har framför allt ansetts böra prioriteras. Sedan detta arbete i och med tilläggspensioneringens successiva tillväxt och folkpensioneringens komplettering med pensionstillskotten förts avsevärt framåt, kan andra angelägna reformer på pensionsområdet tas upp. Bland sådana märks i synnerhet frågan om standardsäkring av pensionerna, i vilket avseende fjolårets höstriksdag begärde utredning, och frågan om pensionsåldern. Det är med hänsyn härtill som utskottet med tillfredsställelse konstaterar att departementschefen avser att inhämta Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda frågan om pensionsåldern inom den allmänna försäkringen. Utskottet utgår från att en sådan utredning kommer att ta upp frågan om pensionsåldern i hela dess vidd. Såväl överväganden angående en generell sänkning av pensionsåldern under 67 år som frågan om en mera rörlig pensionsålder bör alltså omfattas av utredningens uppdrag. Reglerna om förtida uttag av pension kommer att särskilt aktualiseras i det sammanhanget. Även frågan om en mjukare övergång till pensioneringen bör bli föremål för utredningens uppmärksamhet. Så långt det är möjligt bör den enskilde försäkrades individuella situation få möjlighet att påverka hans pensionering, varvid man fortsätter på den väg som utstakats genom föreliggande förslag om vidgad förtidspensionering, enligt vilket för den äldre arbetskraften det egna önskemålet om pension får en ökad betydelse. Erfarenheterna av den utvidgade förtidspensioneringen kommer därför med all sannolikhet att bli av stort värde för kommitténs bedömningar. Som departementschefen framhåller möter man vid ett utredningsarbete av detta slag betydande problem där kostnadsfrågan spelar en dominerande roll och där en avvägning måste ske mot andra angelägna reformkrav.

Den aviserade utredningen innebär att syftet med de under detta avsnitt redovisade motionsyrkandena i huvudsak får anses tillgodosett. Motionsyrkandena påkallar därför enligt utskottets mening inte något initiativ från riksdagens sida.

Omprövning av pensionsrätt

Om arbetsförmågan väsentligt förbättras för försäkrad som åtnjuter förtidspension, skall pensionen dras in eller minskas med hänsyn till förbättringen. Trots att stor försiktighet iakttas vid omprövningen av utgående pensioner, utgör risken att gå miste om pensionen eller få den sänkt ett avhållande moment för åtskilliga försäkrade då det gäller att återgå till arbete. För att tillgodose trygghetskraven från förtidspensionerade personer som vill göra försök med förvärvsarbete efter pensioneringen, då försöket misslyckats, föreslås i propositionen ett förenklat förfarande för att återfå indragen eller reducerad förtidspension. Förfarandet innebär att den försäkrade endast har att ge in en ansökningsblankett till försäkringskassan med upplysning om att förvärvsarbetet upphört och en försäkran om att övriga förhållanden är oförändrade sedan pensionen beviljades. Utskottet finner förslaget väl motiverat och tillstyrker detsamma.

Det förenklade förfarandet, som främst tar sikte på de äldre försäkrade, är inte avsett att tillämpas då den försäkrade haft sin pension indragen på grund av förvärvsarbete under längre tid än tre år. I sådana fall bör ny ansökan om förtidspension ske i vanlig ordning. I motionerna I: 1087 och II: 1272 yrkas att denna regel inte skall gälla för äldre förvärvsarbetande. Dessa människor skulle enligt motionärerna känna större trygghet, om någon tidsgräns inte sattes ut, och flera äldre skulle kunna stimuleras till att åter söka arbete.

I likhet med riksförsäkringsverket och departementschefen finner utskottet att skäl talar för en tidsgräns för det förenklade anmälningsförfarandet. I princip bör varje beslut om förtidspension föregås av prövning i pensionsdelegation. Med hänsyn till syftet att stimulera förtidspensionärer att försöka återgå till förvärvsarbete har utskottet ansett sig kunna tillstyrka det föreslagna förenklade förfarandet. Att låta detta sträckas ut att omfatta dem som under lång tid kontinuerligt ägnat sig åt förvärvsarbete är enligt utskottets mening inte lämpligt. Utskottet vill också ifrågasätta om ett sådant utsträckande skulle innebära en ökad stimulans bland de äldre förtidspensionerade att återgå till förvärvsarbete. Samma verkan torde i så fall den omständigheten ha att en pensionsdelegation vid prövning av den förnyade ansökan om förtidspension inte kan undgå att ta viss hänsyn till att den försäkrade vid tidigare tillfälle befunnits berättigad till förtidspension. Utskottet tillstyrker följaktligen propositionens förslag och avstyrker motionsyrkandet.

Förtida uttag

Enligt gällande bestämmelser kan förtida uttag av pension inte återkallas. Den som tagit ut ålderspension före 67 års ålder och därigenom fått sin pension reducerad med 0,6 procent för varje månad som återstår till nämnda ålder får vidkännas en livsvarig reduktion av sin pension.

I propositionen framhålls att en del personer, som gjort förtida uttag av pension, möjligen skulle ha avstått därifrån, om de kunnat förutse de nu föreslagna vidgade möjligheterna att erhålla förtidspension. Det föreslås därför att förtida uttag skall kunna återkallas med den verkan att endast månad under vilken sådant uttag gjorts skall verka reducerande på pensionen, när den sedan åter hörjar utgå. Förslaget är främst tänkt för sådana försäkrade som i stället kan få förtidspension men har utformats generell. Enligt departementschefen kan det framstå som mer lockande för en försäkrad som gjort förtida uttag att acceptera ett arbetstillfälle, som uppkommit efter det han gjorde sitt uttag, om han vet att reduktionen av hans pension därigenom kan avstannas och kanske t. o. m. neutraliseras genom uppskjutet uttag efter 67 års ålder.

Utskottet har inte något att erinra mot förslaget att förtida uttag skall kunna återkallas för att ersättas med förtidspension. Framför allt framstår det motiverat att införa en sådan möjlighet för de pensionärer som vid tidpunkten för det förtida uttagets början uppfyllde förutsättningarna för erhållande av förtidspension enligt de nu framlagda reglerna. Även i sådana fall där en försäkrad efter det han gjort förtida uttag drabbas av invaliditet kan det framstå som motiverat att medge utbyte av pensionsförmån. Där emot ställer sig utskottet mera tveksamt till förslaget att utan samband med förtidspension tillåta återkallelse av förtida uttag. Departementschefens motivering torde knappast få någon större praktisk betydelse. I stället kan det inte uteslutas att förslaget under vissa förhållanden skulle — med hänsyn till konsekvenserna av förtida uttag på avgiftssidan — kunna leda till viss spekulation. Möjligheterna härtill torde dock vara begränsade och bör inte överskattas. Då förslaget dessutom får anses ligga i linje med strävandena mot en rörligare och mer individuell pensionsålder har utskottet inte velat motsätta sig detsamma.

Halv förtidspension

De pensionsberättigade delas enligt gällande regler in i tre grupper med hänsyn till graden av invaliditet. Den vars arbetsförmåga är nedsatt i sådan grad att intet eller endast en ringa del därav återstår får hel förtidspension. Om arbetsförmågan är nedsatt i mindre grad men dock med avsevärt mer än hälften utgår två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall där arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften utgår en tredjedel av hel förtidspension. I propositionen föreslås att pensionsnivån för dem som tillhör den lägsta invaliditetsgraden skall höjas till halv förtidspension. Därigenom undanröjs vad många betecknat som en orättvisa att en pensionär med så betydande nedsättning av arbetsförmågan som med hälften endast får en tredjedel av hel förtidspension. Utskottet tillstyrker propositionen i denna del.

I anslutning till detta förslag yrkas i motionerna I: 1084 och II: 1271 att riksdagen skall besluta införa en ny invaliditetsgrad, omfattande dem som

har sin arbetsförmåga nedsatt med minst en tredjedel men inte så mycket som hälften. Till dessa pensionsberättigade skall enligt motionsyrkandet utgå förtidspension med en tredjedel av hel pension. I motionerna hemställs också om förslag till åtgärder för att lösa de följdproblem som införandet av en sådan invaliditetsgrad kan få för andra delar av socialförsäkrings-systemet.

Anledningen till att förtidspension inom den lägsta invaliditetsgraden hittills utgått med endast en tredjedel av hel pension har varit önskemålet att minska tröskeleffekten mellan dem som är berättigade till förtidspension och dem som inte — trots en nedsättning av arbetsförmågan — har någon pension alls. Vill man mildra det tröskelproblem som propositionsförslaget för med sig, får man överväga en komplettering av invaliditetsgraderna i den riktning som motionärerna förordar. Utskottet är emellertid inte berett att ansluta sig till en sådan lösning. Huvudsyftet med propositionsförslaget har varit att anpassa utgående pensionsförmån till graden av nedsättning i arbetsförmågan. Det har därvid legat nära till hands att följa samma ordning som gäller inom sjukförsäkringen att en nedsättning av arbetsförmågan med hälften skall berättiga till halv compensation från försäkringen. Någon omprövning av invaliditetsgraderingen har däremot inte varit avsedd. År 1962 sänktes den lägsta invaliditetsgraden från två tredjedelar till hälften. Det betonades i det sammanhanget att ju lägre invaliditetsgränsen sattes desto fler grupper behövde pensionärerna delas in i för att reducera tröskelproblemen och desto fler blev därigenom de svårbedömbara gränfallen. Den indelning av förtidspensionärerna i tre grupper som därvid gjordes och som alltsedan dess bestått finner utskottet alltjämt väl avvägd. Införandet av ytterligare en grupp skulle ställa pensionsdelegationerna inför en mängd nya avgränsningsproblem. I viss utsträckning kan sannolikt det framlagda förslaget om vidgade möjligheter till förtidspension täcka in en del fall där arbetsförmågan enligt hittills tillämpade regler inte bedömts som nedsatt med minst hälften. I andra fall torde man genom omskolning och andra åtgärder få försöka utnyttja restarbetsförmågan så långt att den försäkrade kan erhålla en tillfredsställande försörjning. Med hänvisning till vad utskottet sålunda anfört avstyrker utskottet bifall till förevarande motionsyrkande.

Folkpension oberoende av civilstånd

Ålderspension inom folkpensioneringen utgör för år räknat 90 procent av basbeloppet eller för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, 70 procent av basbeloppet. Om maken åtnjuter två tredjedelar eller en tredjedel av hel förtidspension, utgår dock ålderspensionen i förra fallet med $76\frac{2}{3}$ och i senare fallet med $83\frac{1}{3}$ procent av basbeloppet. I propositionen föreslås — som en följd av höjningen av en tredjedels förtidspension till en halv förtidspension — att sistnämnda pro-

centtal sänks från 83 $\frac{1}{3}$ till 80 procent av basbeloppet. Motsvarande bestämmelser gäller eller föreslås gälla då båda makarna åtnjuter förtidspension inom folkpensioneringen.

Mot bakgrunden av det för årets riksdag framlagda skatteförslaget med övergång till individuell beskattning, varvid skatten i stort sett blir neutral till civilståndet, görs i motionerna I: 1086 och II: 1273 gällande att man också i avseende på folkpensionsförmåner bör genomföra likhet mellan gifta och ogifta. I motionerna hemställs om utredning och förslag om individuella folkpensionsförmåner oavsett civilstånd. Liknande yrkande men begränsade till bestämmelserna om förtidspension finns i några vid årets början väckta motioner I: 352 och II: 595 samt I: 855 och II: 1005. Båda dessa motionspar syftar till att samma förtidspension, som nu utgår till ensamstående pensionär, skall utgå till envar av två gifta handikappade makar. Enligt motionärernas mening är någon reduktion av förtidspensionerna inte motiverad i dessa fall, eftersom samboendet inte kan anses medföra någon förbättring av makarnas ekonomiska situation. Motionärerna framhåller också att de förtidspensionerade ofta är yngre personer som kan ha försörjningsskyldighet gentemot barn. De synes därför mena att de förtidspensionerades situation inte bör jämföras med ålderspensionärernas.

De unga invalidernas problem har varit föremål för pensionsförsäkringskommitténs uppmärksamhet. I sitt i maj 1968 avlämnade betänkande med förslag om pensionstillskott m. m. framhöll kommittén att ett flertal olika förslag till lösning av frågan om speciella förmåner till dem som invalidiserats i unga år varit uppe till diskussion. Det hade emellertid visat sig vara förenat med ytterligt stora svårigheter att åstadkomma en godtagbar avgränsning av den grupp som skulle bli berättigad till förmånen. Varje försök till en speciell lösning för denna grupp hade visat sig medföra socialt svår-motiverade olikheter och orättvisor gentemot andra pensionsgrupper. Kommittén hade därför fått avstå från att lägga fram särskilda förslag angående de unga invaliderna och i stället inrikta sig på en generell lösning som omfattar alla pensionärer.

Utskottet har förståelse för de problem som pensionsförsäkringskommittén redovisat och är av den uppfattningen att man tills vidare får söka hjälpa de unga invaliderna inom ramen för de bestämmelser om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning som redan finns. Några särskilda regler beträffande storleken av förtidspension inom folkpensioneringen för handikappade som är gifta finner utskottet inte tillrädliga så länge reglerna om ålderspension i motsvarande fall får stå kvar oförändrade. Skulle man t. ex. följa motionerna I: 352 och II: 595 samt I: 855 och II: 1005 och slopa reduceringen av förtidspensionen till två gifta makar men behålla reduceringen av ålderspensionen, skulle makarna få vidkännas en minskning av sin folkpension i samband med inträdet i pensionsåldern. Utskottet är inte berett att tillstyrka en sådan ord-

ning, som med all sannolikhet skulle komma att väcka ett lätt förståeligt missnöje när reduktionen sätter in.

Å andra sidan förhåller det sig, som framgår av motionerna I:1086 och II:1273, onekligen på det sättet att en fullt genomförd individuell beskattning och individuell avgiftsbeläggning inom folkpensioneringen kan åberopas som skäl för en översyn av folkpensionssystemets förmånsida i syfte att genomföra individuella förmåner. En sådan översyn borde i så fall inte begränsas till frågan om förtidspension utan borde även avse frågan om ålderspension, hustrutillägg m. m. Pensionsförsäkringskommittén utreder f. n. frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män i den allmänna pensioneringen och förslag är att vänta i slutet av innevarande år. När resultatet av detta arbete förelagts riksdagen och verkningarna av den individuella beskattningen kan börja överblickas, kan det enligt utskottets uppfattning tas upp till övervägande om folkpensioneringens förmånsida bör ses över i enlighet med vad utskottet ovan anfört. I avvaktan härpå anser utskottet att de under detta avsnitt redovisade motionerna inte bör föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Pensionsdelegationerna

I propositionen föreslås att pensionsdelegationerna skall utökas med två ledamöter som skall ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden. Ledamöterna skall utses av riksförsäkringsverket efter kontakter med arbetsmarknadens organisationer.

Utskottet finner det lämpligt att pensionsdelegationerna som en följd av den föreslagna utvidgningen av förtidspensioneringen, där arbetsmarknadsmässiga hänsyn i ökad omfattning blir avgörande för rätten till pension, tillförs förstärkning med två ledamöter som har särskild erfarenhet av arbetsmarknadsförhållanden. Som riksförsäkringsverket framhållit kan det i många fall vara lämpligt att ledamöterna utses bland personer som sitter i länsarbetsnämnden. Utskottet vill understryka att ledamöterna — även om de skall utses efter kontakter med arbetsmarknadens organisationer — inte skall betraktas som partsrepresentanter med uppgift att bevaka det ena eller det andra intresset. Med hänsyn till de kvalificerade arbetsuppgifter som pensionsdelegationerna har är det av vikt att de nya ledamöterna och suppleanterna bereds möjlighet till utbildning om den allmänna försäkringen.

I motionerna I:1084 och II:1271 kritiserar förslaget att riksförsäkringsverket skall utse de nya ledamöterna. Motionärerna anser det principiellt felaktigt att det verk som är beslutande organ i andra instans utser ledamöter som skall fatta beslut i första instans. De föreslår därför att vederbörande landsting skall utse ledamöterna. Därigenom skapar man också bättre garantier för att ledamöterna har kännedom om den lokala arbetsmarknadssituationen.

Pensionsdelegationernas nuvarande fem ledamöter utgörs av ordföranden

i kassans styrelse eller annan av Kungl. Maj:t utsedd ordförande, två av socialstyrelsen utsedda läkare och två av landstinget utsedda ledamöter. Motionärernas förslag att ytterligare två ledamöter skulle utses av landstinget medför en oproportionerligt stor representation av landstingsvalda ledamöter i delegationerna. Motionärernas principiella invändning mot att riksförsäkringsverket utser de nya ledamöterna är utskottet inte berett att tillmäta någon vikt. Samma invändning skulle kunna riktas mot att riksförsäkringsverket utser kassans direktör, föredragande för pensionsärende och andra tjänstemän i kassan. Även inom andra grenar av förvaltningen och domstolsväsendet har man för övrigt systemet med att en överprövande myndighet utser befattningshavare i en lägre instans. Med hänsyn härtill och då riksförsäkringsverket genom den föreslagna kontakten med arbetsmarknadens organisationer kan få förslag på personer med god kännedom om de lokala arbetsförhållandena, anser utskottet att riksförsäkringsverket bör utse de nya ledamöterna och suppleanterna. Utskottet tillstyrker följaktligen propositionen i förevarande del och avstyrker yrkandet i motionerna I: 1084 och II: 1271.

Inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg m. m.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg samt änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 är inkomstprövade. Prövningen innebär att förmånen minskas med 50 procent ($33\frac{1}{3}$ procent i fråga om änkepensioner) av pensionärens årsinkomst vid sidan av folkpensionen, i den mån sidoinkomsten överstiger 2 000 kr. för ensamstående och 3 000 kr. för två makar tillsammans. Med årsinkomst avses den inkomst som någon kan antas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Vid uppskattningen av förmögenhetsavkastning finns en s. k. skärpningsregel, enligt vilken avkastningen skall höjas med 10 procent av det belopp med vilket förmögenheten överstiger 30 000 kr. för ogift pensionär och 45 000 kr. för makar tillsammans. För gift pensionär skall hälften av makarnas sammanlagda inkomst och förmögenhet anses tillkomma vardera maken.

De nuvarande inkomstprövningsreglerna har gällt sedan den 1 juli 1969. Skärpningsregeln för förmögenhet har dock varit oförändrad sedan den 1 juli 1965. Med hänsyn till att den allmänna fastighetstaxeringen i år kommer att innebära en allmän höjning av taxeringsvärdena föreslås i propositionen att det skärpningsfria förmögenhetsbeloppet höjs till 50 000 kr. för ogift pensionär och till 80 000 kr. för makar tillsammans med giltighet från den 1 juli 1970.

Utskottet tillstyrker det framlagda förslaget. Genom detsamma tillgodoses yrkandet i de vid årets början väckta motionerna I: 753 och II: 871 om höjning av de prövningsfria beloppen för förmögenhet. Utskottets tillstyrkande medför också att utskottet avstyrker yrkandet i motionerna I: 1078 och II: 1264 om utredning i syfte att helt slopa skärpningsregeln vid uppskatt-

ning av förmögenhetsavkastning. Någon anledning att bortse från förmögenhet vid just dessa inkomstprövade förmåner föreligger enligt utskottets mening inte. Det får därjämte anses mindre väl förenligt med det kommunala bostadstilläggets sociala syfte att utge det till personer i alltför höga förmögenhetslägen.

I motionerna I: 753 och II: 871 hemställs även om en höjning av de provningsfria beloppen för sidoinkomster. Yrkandet motiveras främst med en hänvisning till den fortlöpande penningvärdeförsämringen. I motionen II: 1012 hemställs att avdragsfaktorn skall sänkas från 50 till 30 procent. En sänkning till $33\frac{1}{3}$ procent efterlyses i motionerna I: 1078 och II: 1264. Skälet för sistnämnda båda yrkanden är att nuvarande 50-procentiga avdrag i förening med beskattningsreglerna ger en efter motionärernas bedömning alltför kraftig marginaleffekt.

Då frågan om inkomstprövningsreglerna var föremål för riksdagens behandling förra året förelåg motionsyrkanden som syftade dels till en höjning av de avdragsfria beloppen för sidoinkomster, dels till en sänkning av avdragsfaktorn till $33\frac{1}{3}$ procent. Riksdagen fann att det propositionsförslag om uppmjukning av inkomstprövningsreglerna — bl. a. innebärande en sänkning av avdragsfaktorn från $66\frac{2}{3}$ till 50 procent — som lagts fram var en godtagbar lösning, framför allt som det innebar att avtrappningen av förmånerna skedde efter en flackare kurva. Motionsyrkandena avvisades därför. Någon anledning att frånträda detta ställningstagande i år föreligger enligt utskottets mening inte. När det gäller avdragsfaktorn vill utskottet också framhålla att det skatteförslag som avlämnats till årets riksdag innehåller förbättringar beträffande folkpensionärernas beskattning som medför att marginaleffekten — även om den sammantagen med avtrappningen av det kommunala bostadstillägget alltså kan bli ganska hög — mildras i de inkomstlägen som berättigar till bostadstillägg. Utskottet förutsätter dessutom att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan om marginaleffekterna av bidrags- och skattereglerna för folkpensionärer. Med det anförda avstyrker utskottet förevarande motionsyrkanden.

Propositionen i övrigt

Utöver vad ovan anförts har de i propositionen framlagda författningsförslagen eller departementschefens anförande inte givit utskottet anledning till erinran eller något särskilt uttalande.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer,

A. att riksdagen — med avslag på motionerna I: 1084 och II: 1271, såvitt de avser pensionsdelegationernas sammansättning — antager 18 kap. 20 § i det vid propositionen fo-

gade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring;

B. att riksdagen antager övriga delar av förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring;

C. att riksdagen antager det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1969:205) om pensions-tillskott;

D. att riksdagen antager det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:383) angående införande av lagen om allmän försäkring;

E. att riksdagen antager det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutilllägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

F. att motionerna I:1085 och II:1274 om invaliditetsbedömningen för hemarbetande, i den mån de inte kan anses besvarade genom vad utskottet anfört, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I:1087 och II:1272, såvitt de avser avgränsningen av äldre arbetskraft, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I:1087 och II:1272, såvitt de avser medicinsk prövning för erhållande av förtidspension och mildare pensionsbedömning för grupper utanför arbetsmarknaden, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I:30 och II:33 om en allmän sänkning av pensionsåldern inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

K. att motionerna I:319 och II:345 angående pensionsåldern inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

L. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I:36 och II:34 om en allmän sänkning av pensionsåldern,

2) motionerna I:873 och II:1021 om en allmän sänkning av pensionsåldern,

3) motionerna I:1086 och II:1273, såvitt de avser partiellt förtida uttag av pension, samt

4) motionerna I:115 och II:125 om rätt till kommunalt bostadstillägg vid förtida uttag av pension, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

M. att motionerna I:1087 och II:1272, såvitt de avser

omprövning av pensionsrätt, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

N. att motionerna I: 1084 och II: 1271, såvitt de avser införande av en ny invaliditetsgrad m. m. (yrkande 1. och 2.), inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

O. att motionerna I: 352 och II: 595 om förtidspension åt handikappade makar samt motionerna I: 855 och II: 1005, såvitt de avser förtidspension åt handikappade makar, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

P. att motionerna I: 1086 och II: 1273, såvitt de avser individuella folkpensionsförmåner oavsett civilstånd, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

Q. att motionerna I: 753 och II: 871, såvitt de avser förmögenhetsgränser för inkomstprövade pensionsförmåner, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

R. att motionerna I: 1078 och II: 1264, såvitt de avser skärpningsregeln vid inkomstprövade pensionsförmåner, inte föranleder någon riksdagens åtgärd;

S. att motionerna I: 753 och II: 871, såvitt de avser de prövningsfria beloppen för sidoinkomst vid inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg, samt motionen II: 1012 och motionerna I: 1078 och II: 1264, såvitt de avser avdragsfaktorn vid inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp), herrar Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Österdahl (fp), Kaijser (m), fru Grethe Lundblad (s) och fröken Pehrsson (cp);

från andra kammaren: herr Lundberg (s), fröken Sandell (s), herrar Gustavsson i Alvesta (cp)*, Jönsson i Ingemarsgården (fp)*, Fredriksson (s), Svensson i Kungälv (s), Ringaby (m) och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

1) vid A. i *utskottets hemställan* (pensionsdelegationernas sammansättning) av herr *Österdahl* (fp), fröken *Pehrsson* (cp), herrar *Gustavsson* i Alvesta (cp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 42 med orden »Pensionsdelegationernas nuvarande» och slutar på s. 43 med »och II: 1271», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet kan ansluta sig till de synpunkter som redovisats i motionerna. Av särskild vikt är att de nya ledamöterna besitter kunskap och erfarenhet om de lokala arbetsmarknadsförhållandena. Det är ju framför allt den arbetsmarknadsmässiga situationen på bosättningsorten som kommer att få betydelse för den vidgade förtidspensioneringen. Även om utskottet inte anser det uteslutet att riksförsäkringsverket genom kontakter med arbetsmarknadens parter kan få förslag på personer som uppfyller dessa förutsättningar, anser utskottet att landstingen har betydligt större möjligheter att finna personer med de rätta kvalifikationerna i just nämnda hänseende. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motionerna I: 1084 och II: 1271 att de nya ledamöterna och suppleanterna i pensionsdelegationen skall utses av vederbörande landsting. Detta ställningstagande medför vissa ändringar i förhållande till propositionsförslaget i 18 kap. 20 § lagen om allmän försäkring.»

dels ock att utskottet under A. bort hemställa,

»att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring — med bifall till motionerna I: 1084 och II: 1271, såvitt de avser pensionsdelegationernas sammansättning, för sin del antar 18 kap. 20 § nämnda förslag med den ändringen att paragrafen erhåller följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

18 kap.

20 §

Frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av sju ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, två

Frågor om förtidspension, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av sju ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, två

av socialstyrelsen utsedda läkare, två av *riksförsäkringsverket* utsedda ledamöter som skola hava särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och två av landstinget eller, om kassans verksamhetsområde utgöres av enbart en kommun, av kommunfullmäktige utsedda ledamöter. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner eller landstingskommun och kommun, som ej tillhör landstingskommun, skola landstingen eller landstinget och kommunfullmäktige vardera utse *en ledamot*. Då skäl äro därtill må Konungen utse särskild ordförande i pensionsdelegation.

av socialstyrelsen utsedda läkare, två av *landstinget* utsedda ledamöter som skola hava särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och *ytterligare* två av landstinget utsedda ledamöter om kassans verksamhetsområde utgöres av enbart en kommun, *skall sistnämnda fyra ledamöter utses* av kommunfullmäktige. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner eller landstingskommun och kommun, som ej tillhör landstingskommun, skola landstingen eller landstinget och kommunfullmäktige vardera utse *två ledamöter*. Då skäl äro därtill må Konungen utse särskild ordförande i pensionsdelegation.

Suppleant för ————— två suppleanter.

I allmän ————— flera pensionsdelegationer.

2) vid *G. i utskottets hemställan* (avgränsningen av äldre arbetskraft) av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Österdahl* (fp) och *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 34, som börjar med orden »Riksförsäkringsverket har» och slutar med orden »denna del», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Åtskilliga skäl talar enligt utskottets mening för en sänkning av riktpunkten för den mildare pensionsbedömningen från 63 år till 60 år. Aldrandet är individuellt och arbetsförmågan mycket varierande inom varje åldersklass. Olika yrken ställer olika stora krav. Någon gräns för vad som kan betraktas som »äldre» är därför mycket svår att dra. Om någon riktpunkt ändå skall sättas upp, bör den snarare anges till 60 år. Som motionärerna framhåller, har många människor redan vid denna ålder betydande svårigheter att orka med sitt arbete. Nuvarande praxis innebär, att relativt mindre krav ställs för rätt till förtidspension för dem som uppnått 60 års ålder. Det särskilda kontantstödet åt arbetslösa (äldrestödet) börjar utgå vid 60 år. Riksförsäkringsverket har även övervägt att bestämma gränsen till 60 år men slutligen stannat vid 63 år. Enligt utskottets mening finns det dock vägande skäl att som motionärerna föreslagit sätta upp 60 år som riktpunkt för den mildare tillämpningen. Undantag bör kunna göras

nedåt i åldrarna och prövningen bör bli liberalare ju närmare pensionsåldern vederbörande är. Utskottet biträder alltså motionernas yrkande.»

dels ock att utskottet under G. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 1087 och II: 1272, såvitt de avser avgränsningen av äldre arbetskraft, uttalar att den åldersgräns, som uppställs som riktpunkt för tillämpningen av den mildare pensionsbedömningen, skall vara 60 år mot i propositionen angivna 63 år.»

3) vid *J. i utskottets hemställan* (allmän sänkning av pensionsåldern) av fröken *Pehrsson* (cp) och herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 37, som börjar med orden »De synpunkter» och slutar med orden »riksdagens sida» bort ersättas med text av följande lydelse:

»De synpunkter som ligger bakom kraven på en allmän sänkning av pensionsåldern och som redovisats ovan kan utskottet till fullo instämma i. Genom propositionens förslag om vidgad förtidspensionering kan ytterligare 10 000—20 000 personer komma i åtnjutande av pension före 67 års ålder. Det stora flertalet pensionärer får emellertid vänta till denna ålder, innan de kan få pension inom den allmänna pensioneringen. Samtidigt kan ett stort antal löntagare på grund av särskilda avtalsvägen uppnådda överenskommelser gå i pension vid 65 års ålder eller tidigare. De som har fysiskt särskilt ansträngande sysselsättning liksom de som har de lägsta inkomsterna tillhör i övervägande antalet fall dem som pensioneras först vid 67 års ålder.

Enligt utskottets mening är det en angelägen rättvisefråga att den allmänna pensionsåldern, som varit oförändrad sedan 1914, sänks till 65 år. Sedan reformarbetet angående en förbättring av pensionsnivån numera förts fram, är tiden inne för ett beslut om sänkning av pensionsåldern. En sådan reform kommer att belasta budgeten med betydande utgiftsökningar. Dessa är dock inte av den storleksordningen att de bör förhindra reformen. De ryms också enligt utskottets bedömning inom ramen för den ekonomiska tillväxten under de närmaste åren. För att markera den vikt frågan har, bör riksdagen redan nu fatta ett principbeslut om sänkning av pensionsåldern inom folkpensioneringen och tilläggs-pensioneringen till 65 år från och med den 1 januari 1972. Utskottet förutsätter att möjligheterna till förtida och uppskjutet uttag av ålderspension skall bestå även efter en sådan reform.

En sänkning av pensionsåldern för med sig åtskilliga frågor av lagteknisk, ekonomisk och praktisk natur. Dessa frågor bör utredas i en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att i god tid redovisa re-

sultatet av sitt arbete, så att proposition i ämnet kan föreläggas 1971 års riksdag. Kommittén bör också överväga frågor som gäller rörligare pensionsålder och mjukare övergång till pensioneringen. Eftersom departementschefen avser att inhämta Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda frågor som angår pensionsåldern inom den allmänna försäkringen, behöver riksdagen inte göra någon särskild framställning härom.

Med hänvisning till det anförda får utskottet tillstyrka bifall till motionerna I: 30 och II: 33, i vilka begärs att riksdagen redan i år fattar principbeslut om sänkning av pensionsåldern till 65 år från och med den 1 januari 1972. Härigenom och genom den aviserade utredningen blir syftet med övriga under detta avsnitt redovisade motionsyrkanden i huvudsak tillgodosett. Dessa yrkanden påkallar därför inte något initiativ från riksdagens sida.»

dels ock att utskottet under J. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 30 och II: 33 för sin del beslutar att rätt till folkpension och tilläggs-pension i form av ålderspension enligt lagen om allmän försäkring skall med giltighet från den 1 januari 1972 tillkomma försäkrad från och med den månad under vilken han fyller 65 år.»

4) vid K. i *utskottets hemställan* (förbättrade pensionsförmåner åt redan pensionerade i samband med en allmän sänkning av pensionsåldern) av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Österdahl* (fp) och *Jönsson* i Ingemarsgården, som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 37, som börjar med orden »De synpunkter» och slutar med orden »angelägna reformkrav», bort kompletteras med text av följande lydelse:

»De synpunkter som — — — (lika med utskottet) — — — för utredningens uppmärksamhet. Vid en pensionsreform, som innebär en väsentlig förbättring av de nytillträdande pensionärernas förmåner, måste hänsyn tas till dem som redan är pensionärer. Utredningen bör därför överväga vilka förbättrade förmåner, som därvid bör tillerkännas dessa. Detta gäller i synnerhet för pensionärer som har liten eller ingen tilläggs-pension. Så långt det — — — (lika med utskottet) — — — andra angelägna reformkrav.»

dels ock att utskottet under K. bort hemställa,

»att motionerna I: 319 och II: 345 angående pensionsåldern måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört.»

5) vid *N. i utskottets hemställan* (införande av en ny invaliditetsgrad) av fröken *Pehrsson* (cp) och herr *Gutsavsson* i Alvesta (cp), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med orden »Anledningen till» och slutar med orden »förevarande motionsyrkande», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Anledningen till att förtidspension inom den lägsta invaliditetsgraden hittills utgått med endast en tredjedel av hel pension har varit önskemålet att minska tröskeleffekten mellan dem som är berättigade till förtidspension och dem som inte — trots en nedsättning av arbetsförmågan — har någon pension alls. Vill man mildra det tröskelproblem som propositionsförslaget för med sig, får man överväga en komplettering av invaliditetsgraderna i den riktning som motionärerna förordar. Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att frångå den bedömning av tröskelproblemet som statsmakterna hittills haft. Skillnaden mellan den lägsta partiella pensionen och ingen pension alls bör inte vara så stor som halv pension. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motionerna I: 1084 och II: 1271 om införande av en ny invaliditetsgrad, omfattande dem vilkas arbetsförmåga är nedsatt med minst en tredjedel men inte så mycket som med hälften. I sådana fall bör pension utgå med en tredjedel av full pension. Som riks försäkringsverket anfört medför en sådan ny invaliditetsgrad vissa följdproblem. Inom sjukförsäkringen krävs t. ex. för rätt till sjukpenning att arbetsförmågan är nedsatt med minst hälften. En översyn får alltså göras i fråga om andra delar av socialförsäkringssystemet om konsekvenserna av den av utskottet förordade ändringen av förtidspensionsreglerna. Utskottet anser att en sådan översyn bör göras omgående, så att förslag kan föreläggas årets höstriksdag och de nya bestämmelserna kan träda i kraft den 1 januari 1971.»

dels ock att utskottet under *N.* bort hemställa,

»att riksdagen med anledning av motionerna I: 1084 och II: 1271, såvitt de avser införande av ny invaliditetsgrad m. m. (yrkandena 1. och 2.), hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till årets höstriksdag om en ny invaliditetsgrad i lagen om allmän försäkring i enlighet med vad utskottet anfört.»

6) vid *O. i utskottets hemställan* (förtidspension åt handikappade makar) av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Österdahl* (fp), *Kaijser* (m), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Ringaby* (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 41 med orden »Utskottet har» och slutar på s. 42 med orden »sätter in», bort ersättas med text av följande lydelse:

»De problem som pensionsförsäkringskommittén redovisat kan endast

delvis lösas inom ramen för de bestämmelser om förtidspension, invaliditets-tillägg och invaliditetsersättning som redan finns. Unga handikappade, som önskar bilda familj, kan genom det ekonomiska avbräck som detta skulle medföra tvingas avstå från att gifta sig med varandra. Frågan torde därför, såsom framhålls i motionerna I: 352 och II: 595 samt I: 855 och II: 1005, kräva ytterligare utredning. Bl. a. torde avgränsningsreglerna liksom också förhållandena vid övergången till ålderspension erfordra ytterligare överväganden. Även kostnaderna för en reform i linje med motionärernas önskemål bör beräknas. Utredningsuppdraget bör lämpligen lämnas till riksför-säkringsverket med begäran om skyndsam behandling, varefter förslag i ärendet bör föreläggas riksdagen.»

dels ock att utskottet under O. bort hemställa,

»att riksdagen med anledning av motionerna I: 352 och II: 595 om förtidspension åt handikappade makar samt motionerna I: 855 och II: 1005, såvitt de avser förtidspension åt handikappade makar, hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag angående förtidspension åt gifta handikappade i enlighet med vad utskottet anfört.»

7) vid *P. i utskottets hemställan* (individuella folkpensionsförmåner oavsett civilstånd) av herrar *Kajser* (m) och *Ringaby* (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 42, som börjar med orden »Å andra» och slutar med orden »riksdagens sida», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet delar den i motionerna I: 1086 och II: 1273 framförda åsikten, att det mot bakgrund av det framlagda skatteförslaget, som ju anknyter till individuell beskattning, bör övervägas att även då det gäller folkpensionsförmåner genomföra likhet oavsett civilstånd. Utskottet tillstyrker därför det i motionerna framförda utredningsyrkandet.»

dels ock att utskottet under P. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 1086 och II: 1273, såvitt de avser individuella folkpensionsförmåner oavsett civilstånd, hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag angående individuella folkpensionsförmåner i enlighet med vad utskottet anfört.»

8) vid *R. i utskottets hemställan* (den s. k. skärpningsregeln vid inkomstprövningen av kommunalt bostadstillägg) av herrar *Kajser* (m) och *Ringaby* (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande, som börjar på s. 43 med orden »Utskottet tillstyrker» och slutar på s. 44 med orden »höga förmögenhetslägen», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker det framlagda förslaget. Genom detsamma tillgodoses yrkandet i de vid årets början väckta motionerna I: 753 och II: 871 om höjning av de prövningsfria beloppen för förmögenhet. Utskottet anser emellertid att höjningen endast bör ses som en övergångslösning. Enligt utskottets mening kan det nämligen — som görs gällande i motionerna I: 1078 och II: 1264 — övervägas om det är skäligt att i fortsättningen behålla skärpningsregeln för förmögenhet. De pensionärer som sparat ihop till ett eget hem eller ett litet kapital för en tryggare ålderdom kommer därigenom i ett sämre läge än andra pensionärer. Frågan om borttagande av skärpningsregeln bör därför göras till föremål för utredning.»

dels ock att utskottet under R. bort hemställa,

»att riksdagen med anledning av motionerna I: 1078 och II: 1264, såvitt är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning om borttagande av den s. k. skärpningsregeln för förmögenhet vid inkomstprövning av kommunalt bostadstillägg m. m.»

9) vid *S. i utskottets hemställan* (inkomstprövningsreglerna för kommunalt bostadstillägg m. m.) av fru *Hamrin-Thorell* (fp), herrar *Österdahl* (fp), *Kaijser* (m), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Ringaby* (m), som ansett

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 44, som börjar med orden »Då frågan» och slutar med orden »förevarande motionsyrkanden», bort ersättas med text av följande lydelse:

»Trots de förbättringar som föreslås i det framlagda skatteförslaget kommer alltjämt marginaleffekten vid en samtidig reduktion av de inkomstprövade folkpensionsförmånerna och avtrappning av det extra skatteavdraget för folkpensionärer i vissa inkomstlägen att kunna uppgå till 90 procent. Detta framstår som otillfredsställande. Enligt utskottets mening bör frågan om en minskning av avdragsfaktorn för de inkomstprövade kommunala bostadstilläggen och hustrutilläggen tas upp till utredning. I samband därmed bör också frågan om höjning av de prövningsfria beloppen för sidoinkomster kunna prövas. Genom en sådan utredning blir de i detta sammanhang behandlade motionsyrkandena i huvudsak tillgodosedda.»

dels ock att utskottet under S. bort hemställa,

»att riksdagen med anledning av motionerna I: 753 och II: 871, såvitt är i fråga, motionen II: 1012 samt motionerna I: 1078 och II: 1264, såvitt är i fråga, hos Kungl. Maj:t an-

håller om utredning angående inkomstprövningsreglerna för kommunalt bostadstillägg m. m. i enlighet med vad utskottet anfört.»

Särskilt yttrande

(avseende pensionsdelegationernas sammansättning) av fröken *Sandell* (s), som anfört:

Enligt gällande bestämmelser har företrädare för länsarbetsnämndens arbetsvårdsavdelning rätt att delta i pensionsdelegations sammanträde och i sin egenskap av sakkunnig beträffande möjligheterna till rehabilitering av i ansökningsärenden berörda personer står de också, som regel, till delegationernas förfogande. Detta till större nytta för pensionsdelegationen än för arbetsvården. Statskontoret har i sin utredning »Arbetsmarknadsverket och arbetsmarknadspolitiken» föreslagit att arbetsvårdens representant bör ingå som ledamot i pensionsdelegationen. Samma uppfattning har framförts av flera remissinstanser. Kungl. Maj:t har dock ansett att den föreslagna utökningen av pensionsdelegationerna kommer att tillföra dessa ytterligare sakkunskap i arbetsmarknadsfrågor och tillmötesgår inte kravet beträffande arbetsvårdsrepresentanterna.

Den nuvarande ordningen synes mig dock icke ge rättvisa åt dessa tjänstemäns betydelsefulla tillskott av expertis till delegationerna vid dessas bedömning av pensionsfallen.

Genom föreliggande lagförslag tillkommer dessutom att länsarbetsnämndens prövning av arbetsförmågan hos den äldre arbetskraften i de flesta fallen kommer att utgöra grunden för delegationens bedömning. Den enskilda individens situation på arbetsmarknaden kartläggs i första hand av arbetsförmedlings- och arbetsvårdstjänstemän vars utredning kommer att ligga till grund för länsarbetsnämndens yttrande till pensionsdelegationen. Det är således sakligt motiverat att låta arbetsvården representeras genom valda ledamöter eller suppleanter i pensionsdelegation. Utvecklingen kommer säkerligen att visa behovet av detta.